



T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ VE DEONTOLOJİ
ANABİLİM DALI

SAMSUN AT YARIŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duhan DORU

**Samsun
Ekim-2019**



T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ VE DEONTOLOJİ
ANABİLİM DALI

SAMSUN AT YARIŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duhan DORU

Danışman
Doç. Dr. Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ

Samsun
Ekim-2019

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Duhan DORU tarafından Doç. Dr. Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ Danışmanlığında hazırlanan Samsun At Yarışlarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Araştırma başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından 04/10/2019 tarihinde yapılan sınav ile Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Şule SANAL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi: Asuman UYGUNTÜRK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ONAY

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

.... / /

Prof. Dr. Ahmet UZUN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın her aşamasında bana ışık tutan, yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ'ye, eğitimimi tamamlayabilmem için desteğini benden esirgemeyen Anabilim Dalı Başkanımız Doç. Dr. Şule SANAL'a, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan Dr. Öğrt. Üyesi Asuman UYGUNTÜRK hocama, tüm bu süreçte bana yardımcı olan ve manevi destekle yanımda olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hayvan Hastanesi Başhekimliğine, Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları ile Doğum ve Jinekoloji Anabilim Dallarına, büyük yardımlarını gördüğüm Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hayvan Hastanesi idari personellerinden; Serhat KUTLU, Vet Hek. Çağlar SERÇE ve Suat ERİŞKİN'e, bilgisayar ve yazılımda her türlü katkıyı sağlayan Murat KARAHAN'a, Samsun Kent Müzesi ve Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi çalışanlarına, çalışmalarım sırasında belge ve koleksiyonlarını benimle paylaşan Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği'ne ve bugünlere gelmemi sağlayan çok sevdiğim canım aileme teşekkürlerimi sunarım.



ÖZET

SAMSUN AT YARIŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Amaç: Bu tez çalışması Samsun at yarışlarının tarihsel gelişimini ulaşılabilen yeni bilgiler ışığında değerlendirmek ve gerek Samsun gerekse Türkiye’de at yarışları tarihi ile ilgili yapılacak daha kapsamlı çalışmalara katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Metot: Araştırmanın ana materyalini, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği ve kişisel koleksiyonlardan elde edilen orijinal belgeler ile Gazi İl Halk Kütüphanesinde kayıtlı olan “Samsun Gazetesi” (1933-1938) ve “Ahali Gazetesi” (1939-1943) nin mevcut nüshalarında saptanan duyuru ve yazılar oluşturmuş, ayrıca Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Samsun Kent Müzesi ve Türkiye Jokey Kulübü Arşivlerinde yer alan konu ile ilgili kitap, makale, fotoğraf ve belgelerden yararlanılmıştır. Tezin yazımında medikal tarih araştırmalarında kullanılan retrospektif yöntem kullanılmış, saptanabilen ilk elden kaynaklar incelenerek kronolojik sırayla verilmiştir.

Bulgular: Osmanlı Devleti’nde düzenli yapılan ilk yarışlar arasında yer alan Samsun at yarışları 1899 yılında başlatılmış, yarışlar için özel bir alan tahsis edilerek, bu alana seyir tribünü, hakem kuleleri ve yarış pisti yapılmıştır. Bu yarışlar zaman zaman hayvan sergileri, panayrlar ve çeşitli eğlencelerle birlikte düzenlenerek şehrin sosyal ve ticari hayatını canlandırmış, izleyen yıllarda bölgesel ve ülkesel düzeyde gerçekleştirilen at ıslahı ve yetiştiriciliği çalışmalarına katkı sağlamıştır. Cumhuriyet’in ilanından sonra hükümetin desteğini alan bu yarışlar önce Yüksek Yarış ve Islah Encümeni himayesinde modern yarışçılık kurallarına uydurularak yapılmaya başlanmış, daha sonra Ziraat Bakanlığı ve Türkiye Jokey kulübünün desteğiyle 1970’li yıllara kadar sürdürülmüştür.

Sonuç: Yerel halkın ve hükümetin desteği ile yaklaşık yetmiş yıl süresince aralıklarla Samsun’da gerçekleştirilen at yarışları, özelde Orta Karadeniz Bölgesi genelde ise Türk at yetiştiriciliği ve ıslahı çalışmalarına katkılar sağlamış ancak 1970’li yılların başında artan şehircilik çalışmaları nedeniyle son bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: At yarışı; Hipodrom; Kulüp; Samsun; At ıslahı

Duhan Doru, Yüksek Lisans Tezi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Samsun, Ekim - 2019

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF SAMSUN HORSE RACE

Objective: This study has been conducted to evaluate the historical development of horse racing in Samsun in the light of new accessible information and to contribute to more comprehensive studies on history of Samsun and horse racing in Turkey.

Material and Method: Main material of the present research was obtained from the original documents from Ottoman Archive of Turkey Republic Presidency State Archives, Samsun Local History and Culture Association and individual collections and also articles and announcements in the available reprints of "Samsun Newspaper" (1933) and "Ahali Newspane" (1939-1943) booked in Gazi Public Library. Furthermore related books, articles, photographs and documents registered in archives of Ondokuz Mayıs University Faculty of Veterinary Medicine Department of Veterinary History and Deontology, Samsun City Museum and Turkey Jockey Club were used. The retrospective method used in medical history research was used in the writing of thesis and first hand sources which can be determined are examined and given in chronological order.

Findings: Samsun horse races, one of the first regular races in the Ottoman Empire, were started in 1899 and a special area was allocated for the races and the tribune, referee towers and race track were built in this area. These races were organized from time to time with animal exhibitions, fairgrounds and various entertainments, revitalizing the social and commercial life of the city and contributed to the horse breeding and breeding activities carried out at regional and national level in the following years. After the proclamation of the Republic, this race has the support of the government before the High Racing and under the auspices of Correctional City Council started to be fitting for modern racing rules, then it continued until the 1970s with the support of the Ministry of Agriculture and Turkey Jockey Club.

Result: With the support of local people and the government, horse races were held in Samsun for approximately seventy years, which contributed to horse breeding in Middle Black Sea Region in particular and Turkey in general, but it ended due to the increase in urbanism activities since the 1970s.

Keywords: Horse racing; Hippodrome; Club; Samsun; Horse breeding

Duhan Doru, Master Thesis

Ondokuz Mayıs University – Samsun, October - 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
1.GİRİŞ.....	1
2.GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Osmanlı Devleti'nde At Yarışları ve At Yarışları ile İlgili Dernekler.....	4
2.2.Cumhuriyet'in İlanından Sonra At Yarışları ve Yarışların Kurumsallaşmasına İlişkin Faaliyetler.....	7
3. MATERYAL VE METOT.....	10
4.BULGULAR.....	11
4.1 Samsun At Yarışları.....	11
5. TARTIŞMA.....	41
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
KAYNAKLAR.....	49
EKLER.....	51
ÖZGEÇMİŞ.....	65

1.GİRİŞ

Tarihin ilk çağlarından itibaren insanoğlunun yaşamında yerini almış olan at, günümüze kadar çeşitli amaçlarla kullanılagelmiştir. İnsanların atın özelliklerini fark etmeye başlamaları ve atları evcilleştirmeleri ile birlikte hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelen at, ekonomik, sosyal ve askeri anlamda önemli roller oynamış, insanlık tarihinin dönüm noktalarını belirleyen savaşlarda orduların hareket gücünü oluşturmuştur. Taşımacılık, ulaşım ve askeri alanlarda büyük ölçüde yararlanılan atlar, aynı zamanda atlı sporların gelişiminde de giderek önem kazanmıştır (Dunlop ve Williams, 1996; Dinçer ve Yaşar, 2002; Ünver, 2006).

Spor amaçlı binicilik tarihi, eski çağlara kadar uzanmaktadır. Orta Asya'nın göçebe uluslarının güç ve cesaret gösterisi olarak atlara eversiz bindikleri ve boynun altından dolanan basit bir yularla atları yönettikleri bildirilmiştir. Bununla birlikte, ilk at yarışlarının kesin tarihine ilişkin bir bilgiye ulaşılamamış, ancak ilk yarışların atların çektiği arabalarla yapıldığı ileri sürülmüştür (Erk, 1963; Karapirim, 2009). Konuyla ilgili bilinen en eski kaynak M.Ö. 1500'lü yıllarda tarihlendirilen Asur-Babil orijinali belgedir. Yine Mezopotamya Uygarlıklarından Sümerler ve Babilliler ile Hititlerde at arabalarının savaş aracı olarak kullanılması, zamanla sürücüler arasında hız ve kontrole dayalı rekabetin ön plana çıktığı yarışlara dönüşmüştür. Bu dönemlerde yaşanan iç savaşlar, takımlar arası rekabetle örtüşmüş ve yarışlara politik bir anlam yüklenmiştir. İlk zamanlar asker kökenli olan yarışmacılar daha sonraları yerlerini bu işe meslek olarak bakan kimselere bırakmışlardır (Erk, 1963; Yıldırım, 2013).

Antik Yunan Uygarlığı'ndan köken alan ve "*hippos*" (koşu) ve "*dromos*" (at) sözcüklerinden türetilen "*hipodrom*"lar, at ve araba yarışlarının yapıldığı yer olarak tanımlanmıştır. İlk zamanlar kalıcı yapılar şeklinde inşa edilmeyen, geniş ve düz alanlardan oluşan hipodromlar, yarışların yapılmadığı ara dönemlerde mera olarak kullanılmıştır. Hipodromların asıl şeklini alması, Helen şehirlerinde savaş arabaları ile gerçekleştirilen yarışlara özgü yapıların ortaya çıkmasıyla başlamıştır (Yıldırım, 2013; Yücel, 2016; Doru ve Melikoğlu Gölcü, 2018).

At arabası yarışları Yunanlılara göre Romalılarda daha da benimsenmiş, bu yarışların sonucunda görülen takım fanatikleşmesinin, toplumsal kimlik ve siyasi örgütlenmelere yansdığı bildirilmiştir. Binicilik öğrenme merkezi olarak başlayan

hipodromlar kısa sürede yarış ve bahis alanları haline gelmiştir. (Ünver, 2006). Yarışlara katılan arabaların iki atlı olanları “*biga*” üç atlı olanları “*triga*”, dört atlı olanları “*quadriga*” olarak adlandırılmıştır (Yıldırım, 2013). Ayrıca sahibi adına ata binen meslek tipi ilk defa Roma’da ortaya çıkmış, bu meslek sahibi kişilere “*cursores*” antrenörlere ise “*agitatores*” ismi verilmiştir (Kısakürek, 2012). Roma’da düzenlenen at yarışları, M.S. 395’te Roma İmparatoru Theodosius’un ölümü ile son bulmuş, sonraki yıllarda Bizans İmparatorluğu döneminde İstanbul’da “*Constantinopolis Hipodromu*”nda tekrar düzenlenmeye başlamıştır (Ünver, 2006).

Avrupa’da Rönesans dönemi ile birlikte yaygınlaşan binicilik ve at yarışları daha sistemli bir şekilde ele alınmaya başlanmış, bu spor dalına ilişkin kurallar yavaş yavaş tespit edilmiştir (Karapirim, 2009). Avrupa’daki ilk programlı at yarışlarının 1603 yılında İngiltere’de 1. James’in krallığı döneminde (1603-1625) yapıldığı bildirilmiştir. Yarışların kontrolünü üstlenen ilk dernek 1750 yılında yarışçılıkla ilgilenen soylu sınıfının bir araya gelmesiyle “*Jockey Club*” adı altında İngiltere’de Newmarket’ta kurulmuştur. Söz konusu yarışların genişletilmesi ile 7 Mayıs 1780 tarihinde ilk “*derbi*”¹ yarışı yapılmıştır (Erk, 1963; Kenger, 2010). Yine bu dönemlerde at müşterilerine atın değerini göstermek ve atı tanıtmak için koşturan ahır oğlanlarına “*jokey*” denildiği ve jokey tabirinin yarış dünyasına buradan girdiği kabul edilmektedir (Kısakürek, 2012).

At yarışları ile İngilizler aracılığıyla tanışan Amerika’da ilk yarış pisti 1665 yılında Long Island’da inşa edilmiştir. Kısa bir zamanda popüler hale gelen at yarışları, Amerikan Bağımsızlık Savaşı’ndan (1775 - 1783) sonra organize bir spor dalı olma yolunda önemli bir aşama kaydetmiş ve New York’ta yarış severler tarafından 1894 yılında İngiliz Jokey Kulübü’ne benzer bir ajans olan “*Amerika Jokey Kulübü*” kurulmuştur (Kemer, 2018).

Fransa’da ise 31 Ağustos 1805 tarihinde Napolyon’un emriyle, yarışlar resmen programlaştırılarak İçişleri Bakanlığı’na bağlanmış ve yeni yarış sahaları kurdurulmuştur. Bununla birlikte, “*Societe d’Encouragementpourel’ameliorationdesraces de chevaux en France*” (Fransa At Soylarını Islaha Teşvik Deneği) adlı dernek 11 Kasım 1833’te kurulmuş ve ilk Fransız derbisi 1836’da koşulmuştur (Kısakürek, 2012).

Diğer taraftan, Osmanlı Devleti’nde düğün ve şenliklerin başlıca eğlencelerinden biri haline gelen at yarışları, uzun yıllar İstanbul, Ankara, Konya, İzmir gibi illerde

¹ Derbi, başarılı atlarla birlikte yapılan büyük yarışlara verilen isimdir.

herhangi bir kurala bağlı olmadan yapılmıştır. Atların hızından çok gücünün ön plana çıktığı uzun mesafe koşuları şeklinde yapılan bu yarışlara Sultan II. Mahmut (1785-1839) tarafından son verilmiştir. Avrupa’da dzenlenenlere benzer at yarışlarının ise Sultan Abdülaziz’in padişahlığı döneminde (1861-1876) başladığı bildirilmiştir (yken, 2000; Köstem, 2000; Kuzucu, 2016). On dokuzuncu yüzyıl sonundan itibaren ise özellikle Diyarbakır, Manisa ve Samsun’da daha düzenli at yarışlarının yapıldığı kaydedilmiştir (Köstem, 2000; Dinçer ve Yaşar, 2002).

Samsun at yarışları ile ilgili bilgi veren çeşitli yayınlar (Türker, 1971; yken, 2000; Köstem, 2000; Dinçer ve Yaşar 2002; Sarısakal, 2008; Dığıroğlu, 2011; Yılmaz, 2012) tespit edilmesine rağmen yaklaşık yetmiş yıl süresince aralıklarla devam eden bu yarışlara ait, özelinde bütünsel bir yayın saptanamamıştır. Bu tez alışması, Samsun at yarışlarının tarihsel gelişimini ele almak, ulaşılabilen yeni bilgiler ışığında değerlendirmek ve gerek Samsun gerekse Türkiye’de at yarışları tarihi ile ilgili yapılacak daha kapsamlı çalışmalara katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Osmanlı Devleti'nde At Yarışları ve At Yarışları ile İlgili Dernekler

Osmanlı Devleti'nde atçılığı ve atlı sporları teşvik amacıyla 1326 yılında Bursa'da programlı koşulara başlanmış ve yarış yeri olarak Balıklı Köyü ile Atçılar Meydanı arasındaki alan vakfedilmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nde atçılığın ileri ve kusursuz yapıda olması için on beşinci yüzyıldan itibaren kurulan Hayvanat Ocakları, Saray Ahırları ve Padişah Çiftlikleri devletin önem verdiği kurumlar arasında yer almıştır (Yaşar ve ark, 1997; Dinçer ve Yaşar, 2002). İstanbul'un fethinden sonra, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Constantinopolis Hipodromu'nun bulunduğu yer "*At Meydanı*" olarak anılmış, Fatih Sultan Mehmet'in emriyle onarılan bu hipodromda cirit oyunları ve at yarışları düzenlenmiştir (Ali Mümin, 1339-1923; Anonim, 2010).

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk düzenli at yarışları İzmir-Aydın demiryolunun açılışı şerefine 23 Eylül 1856 tarihinde İzmir'de Whittal ve Rees aileleri tarafından yapılmıştır. Aynı yıl dönemin İngiltere Başkonsolosu Mr. Patterson'ın öncülüğünde "*Smyrna Races Club*" (İzmir Yarış Kulübü) kurulmuş ve günümüzde Şirinyer Hipodromu'nun bulunduğu yerde at yarışları düzenlenmiştir. Kulüp müşterek bahisler² de dâhil olmak üzere yarışlarla ilgili tüm düzenlemelerin sorumluluğunu almış, yarışlar için İngiltere'den atlar, jokeyler ve seyisler getirtmiştir. Türkiye'de düzenli yarışçılığın temeli sayılan bu faaliyetler, I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin İzmir'den ayrılmasıyla sona ermiş ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra yarışlara tekrar başlandığı bildirilmiştir (Üyken, 2000; Köstem, 2000; Anonim, 2010; Doru Melikoğlu ve Gölcü, 2018).

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında İzmir dışında da at yarışlarının düzenlenmesi ile ilgili girişimlerde bulunulmuştur. Sultan Abdülaziz'in (1830-1876) izniyle, at yarışlarını geliştirmek amacıyla 1864 yılında "*Dersaadet Jokey Kulüp*" diğer adıyla "*Cemiyet-i Sipahiye*" kurulmuştur. Kulübün 31 maddeden oluşan Nizamnamesinin, İngiltere'de bulunan Jokey Kulübün Yönetmeliği temel alınarak hazırlandığı bildirilmiştir (Erk, 1962; Köstem, 2000). Nizamnamede, Dersaadet Jokey Kulübünün at yarışlarını teşvik etmek, Osmanlı Devleti'nde at ırklarını ıslah etmek ve herkesin katılımına mahsus bir merkez oluşturmak amacıyla kurulduğu bildirilmiş, kulüp

²At yarışlarında, en az iki koşuda yarışan atlardan birinin kazanmasına bağlanan şans oyunu.

başkanı ve üyelerinin seçilmesi ile bunların görevlerine açıklık getirilmiştir (Erk, 1962; Yaşar ve ark.,1997; Üyken, 2000; Doru ve Melikoğlu Gölcü, 2018). İzleyen yıllarda Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-1878) kaybedilmesi üzerine İstanbul büyük yasa bürünmüş, at yarışları gibi spor eğlencelerine ara verilmiştir. Bununla birlikte aynı dönem, İzmir, Balıkesir, Samsun, Adana, Erzurum, Urfa, Halep, Şam, Bağdat ve Musul gibi illerde at yarışları tertip edildiği bildirilmiştir (Köstem, 2000; Dinçer ve Yaşar, 2002).

İttihat ve Terakki Partisi'nin II. Meşrutiyet'in ilanının (23 Temmuz 1908) ardından sosyal politikalara dönük beden eğitimi ve spor çalışmalarından biri de atçılık olmuştur. Söz konusu dönem itibariyle, Türk toplumunda yaşanan çeşitli sorunların Türk atçılığına da yansıdığı, her ikisinin de acilen ıslaha ihtiyacı olduğu ifade edilmiştir. İttihat ve Terakki yöneticileri, atçılık faaliyetlerini sivil otoriteye devrederek bu gereksinime katkıda bulunulabileceğini düşünmüş, böylelikle bir yandan Türk halkının sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması, diğer yandan ordunun at ihtiyacının giderilmesi amaçlanmıştır. Bunun üzerine, dönemin etkin Jön Türk ve İttihatçısı Sait Halim Paşa'nın öncülüğünde, 1909 yılında "*Osmanlı Jokey Kulübü*" (Jockey Club Ottoman) kurulmuştur (Sivaz, 2016). Osmanlı Jokey Kulübünün 1909 yılında yayımladığı Tüzüğe göre hipodromlarda koşulan at yarışlarının yönetimi ve saf kan yetiştiriciliği Jokey Kulüp'e verilmiştir. Tüzükte ayrıca, kulüp komiteleri, kulübün kendi yayın organı, soy kütüğü kayıtları, yarışların kontrolü, atların sınıflandırılması, yarış programları, atların antrenmanları, yarış ücretleri, at sahipleri, centilmen biniciler, jokeyler, antrenörler ve seyislerin uyacağı ve yarışların düzenlenmesine ilişkin kurallar 25 fasılda açıklanmıştır (Üyken, 2000; Doru ve Melikoğlu Gölcü, 2018).

Diğer taraftan İstanbul'da 1912 yılında "*Islah-ı Nesli Feres Cemiyeti*" (At Neslinin Islahı Derneği) adlı bir dernek kurulmuştur. Bu derneğin amacı, ülkede at ırkının ıslah ve yetiştiriciliği, ordunun ve ziraatın ihtiyaç duyduğu hayvanlar ile bütün koşum hayvanlarının ülke içinden karşılanmasına temel teşkil etmek üzere düzenlenen at yarışları sonucunda damızlık hayvanları seçmek ve yetiştirmek olarak belirlenmiş, bu amaçların yerine getirilebilmesi için İstanbul'da bir sipahi ocağının kurulması kararlaştırılmıştır (Anonim 1334-1918; Yaşar ve ark., 1997). Bu amaçların yerine getirilebilmesi için Mahmut Şevket Paşa ile Mahmut Muhtar Paşa'nın öncülüğünde İstanbul'da 22 Mart 1913 tarihinde "*Sipahi Ocağı*" kurulmuştur (Anonim, 1334-1918; Yaşar ve ark., 1997; Anonim, 2005).

Derneğin en önemli faaliyetleri arasında bulunan at yarışlarını organize etmek üzere halk arasında Veliefendi Çayırı olarak anılan yer seçilmiş, Enver Paşa'nın katkısıyla, söz konusu alanda öncelikle pist yapılmış, daha sonra iki tahta tribün ve bir hakem kulesi yapılarak Veliefendi Hipodromu oluşturulmuştur (Üyken, 2000). Bu çalışmaların yanı sıra, at yarışlarını belirli bir kural ve düzen altına almak üzere, Sipahi Ocağı tarafından 45 maddeden oluşan “*At Koşuları Talimnamesi*” adı yayımlanmış, Sipahi Ocağının şubesi bulunan her ilde bu Talimnameye göre hareket edilmesi gerekliliği özellikle vurgulanmıştır. Bununla birlikte at yarışlarına olan ilginin gün geçtikçe artması ve elde edilen gelir bütçesinin dağıtımı ile ilgili sorunların önüne geçebilmek için dereceye giren at sahiplerine ve bahisçilere verilecek miktarın belirlenmesi amacıyla resmi düzenlemeler yapılmıştır (Sivaz, 2016). Derneğin adı 2 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilen genel kurulda “*At Islahı Cemiyeti ve Sipahi Ocağı*” olarak değiştirilmiştir (Dinçer ve Yaşar 1999). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Kulüp binasının İngilizler; koşu alanının ise Fransızlar tarafından işgal edilmesi ile Sipahi Ocağı'nın da faaliyetleri durdurulmuştur (Yaşar ve ark., 1997).

Milli Mücadele yıllarında Samsun'a 19 Mayıs 1919 tarihinde ayak basan Mustafa Kemal Paşa, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra Ankara'ya gelmiş ve 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni toplamıştır. Siyasi ve ekonomik açıdan son derece kritik olan bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın o günlerin psikolojik baskısını hafifletmek üzere altı koşuluk bir yarış düzenlemesine izin verdiği bildirilmiş, 1920 yılının Ekim ayında gerçekleştirilen bu yarışların Ankara Tren İstasyonu yanında 1600m uzunluğunda olan bir alanda yapılmasına karar verilmiştir (Üyken, 2000; Anonim, 2010).

Aynı dönem İstanbul'un işgaliyle Türkiye'ye gelen Ruslar beraberinde getirdikleri atlar ve atlı arabalarla yarışlar düzenlemişlerdir. Amerikan tipi ile Rus tipi “*kaçalka*” adı verilen büyük arabalarla yapılan bu yarışları General Sokolutshy'nin organize ettiği bilinmektedir. İlk zamanlar eski Taksim Kışlası içindeki Taksim Stadı'nda yapılan bu yarışlarla beraber Taksim Stadı'ndaki atletizm pistinde düz koşular da yapılmış, zamanla bu yarışlar Veliefendi'ye taşınmıştır. Bir süre gayri resmi gerçekleştirilen yarışlar, 1921 sonlarında kurulan “*Makrikeuy Racing Syndicate*” (Bakırköy Yarış Sendikası) adlı bir İngiliz şirket tarafından Veliefendi Hipodromu'nda düzenlenmeye başlamıştır (Akson, 1971). Yaklaşık bir sene devam eden Makrikeuy

Racing Syndicate yarışları, İstanbul'da az da olsa at yarışlarına meraklı bir sınıfin oluşmasını sağlamıştır. Şirketin yarışlara son vermesi üzerine Veliefendi Sahası yeniden Sipahi Ocağı yönetimine geçmiştir (Üyken, 2000).

2.2. Cumhuriyet'in İlanından Sonra At Yarışları ve Yarışların Kurumsallaşmasına İlişkin Faaliyetler

Uzun ve zorlu geçen savaş yıllarının ardından yeni bir yapılanma sürecine başlayan Türkiye'de 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde yarışların yeniden düzenlenmesi gündeme alınmış, hayvan yetiştiriciliğinin özendirilmesi için yıl boyunca birçok yerde ödüllü sergi ve yarışların düzenlenmesine oy birliği ile karar verilmiştir (Başagaç, 2001). Ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında Sipahi Ocağı'nın mali gücünün yetersiz olması ve müşterek bahislerin tatmin edici olmaması nedeniyle yarışların istenilen düzeyde yenilenmesi mümkün olmamış, yarışlar at severlerin çabalarıyla sürdürülmüştür (Akson, 1971).

Cumhuriyet Dönemi'nde at yetiştiriciliği ve ıslahı ile ilgili çalışmaları gerçekleştirmek üzere 1926 yılında "*Islah-ı Hayvanat Kanunu*" yürürlüğe girmiş, Kanun'un uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen düzenlemelerden biri de 1927 yılında "*Yüksek Yarış ve Islah Encümeni*" adlı bir komisyonun kurulması olmuştur (Türker, 1971; Yaşar ve ark., 1997; Başagaç, 2001). Süvari Generali Fahreddin (Altay) Bey, Şurayı Devlet Azası Ali Rıza Bey, Cumhuriyet Merkez Bankası Umum Müdürü İhsan Abidin Bey ile kuruluşunda etkin rol oynayan Başvekâlet Başyaveri Binbaşı Atif (Esenbel) Bey'lerden oluşan Yüksek Yarış ve Islah Encümeni'nin öncelikli faaliyetlerinden biri Ankara'da Cumhuriyet Dönemi'nin ilk at yarışlarını düzenlemek olmuştur (Üyken, 2000; Köstem, 2000; Anonim, 2005). Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yanı sıra Başbakan İsmet İnönü, Mareşal Fevzi Çakmak ve dönemin bütün Bakanlarının da katıldığı bu yarışların ikinci haftasında Türk yarış dünyasında bir klasik halini alan ve Türkiye'nin ilk derbisi olarak kabul edilen "*Gazi Koşusu*" da yapılmaya başlanmıştır (Üyken, 2000). Halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan bu yarışlar, zamanla kentin sosyal hayatına girmiş, gazetelerde her yönü ile ele alınmaya başlamıştır. Daha sonraları Ankara dışında İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Eskişehir, Kırklareli, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Samsun ve Konya'da da Encümen tarafından yarışlar düzenlenmiştir (Yaşar ve ark., 1997; Üyken, 2000; Başagaç, 2001).

Cumhuriyet hükümetinin at yarışçılığına verdiği destek ile 1934 yılında Ankara’da yeni bir hipodromun inşa edilmesi amacıyla çalışmalara başlanmış, İtalya’da San Siro Stadyumunun Mimarı İtalyan Viotti Violi kurulması planlanan hipodromun projelendirmesi ve yapımı için ülkemize çağrılmıştır. Türkiye’de modern yarışçılık anlayışı ile ayrıcalıklı bir yer edinen Ankara Şehir Hipodromu, iki yılda tamamlanarak görkemli bir törenle 1936 yılında faaliyete başlamıştır (Köstem, 2000). Bununla birlikte, dönemin Başbakanı İsmet İnönü ve Tarım Bakanı Muhlis Erkmek’in desteği ile 1932 yılında Ankara’da kurulan Türkiye Atlı Spor Kulübü, aynı yıl “*Uluslararası Binicilik Federasyonu*”na (FEI) üye olmuştur (Yaşar ve ark.,1997).

II. Dünya Savaşı’nın çıkması at yarışları ve yetiştiriciliğini olumsuz etkilemiş, kaynak yetersizliği nedeniyle yarışların yapılması Yüksek Yarış ve Islah Encümeni tarafından Ankara ve İzmir’de özel idarelere, İstanbul’da ise kişilere devredilmiştir. Bu dönemde yarışların daha iyi idare edilmesine yardımcı olmak ve bahislerde ortaya çıkan sıkıntılar karşısında haklarını daha iyi savunabilmek için bazı at sahipleri tarafından bir dernek kurma hazırlıkları başlamıştır. Fikret Yüzatlı, Sait Akson, Ahmet Atman, İlhami Aytaç, Ali Ersan, Zeki Sertoğlu, Fehmi Simsaroglu, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Saip Sunay ve Nuri Oğlakçı tarafından 1943 yılında kurulan bu dernek “*Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Cemiyeti*” adını almıştır. Kuruluş yönetmeliğine göre derneğin amacı, “*Türkiye’de at koşturan ya da yarış atı yetiştiren at sahipleri ve yetiştiricilerin ortak çıkarlarını korumak, at yarışlarının gelişimi için gerekli önlemlerin alınması ve bu konuda iyileştirmenin sağlanabilmesi için girişimlerde bulunmak, yarış atı yetiştirmek ve yarışçılığı özendirme için çaba harcamak*” olarak belirtilmiştir. Derneğin özellikle 1945 yılından sonra yarışçılık alanındaki etkinliği artmış, İstanbul’da at yarışlarında gösterdiği başarılı faaliyetler sonucunda koşu sayısı arttırılmıştır. Ancak 1949 yılında Veliefendi Hipodromu’nda çıkan büyük bir yangın nedeniyle at yarışlarına ara verilmek zorunda kalınmıştır (Akson, 1971; Üyken, 2000; Köstem, 2000; Doru ve Melikoğlu Gölçü, 2018).

Veliefendi yangını Türk at yarışçılığında bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiş, izleyen yıllarda at yarışları ile ilgili kurumsal ve hukuki bazı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, öncelikle otoritenin tek elde toplanması amacıyla 23 Ekim 1950 yılında -“daha sonra adı “*Türkiye Jokey Kulübü*” olarak değiştirilen- “*Jokey Kulübü*” kurulmuş, 1953 yılında “*At Yarışları Hakkında Kanun*” ve 1955 yılında ise bu Kanun’a bağlı yayımlanan “*At Yarışları Nizamnamesi*” ve “*At*

Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi” yürürlüğe girerek at yarışlarının düzenlenmesine ilişkin konulara açıklık getirilmiştir. (Yaşar ve ark.1997; Üyken, 2000; Köstem, 2000).

Türkiye Jokey Kulübünün faaliyetleri arasında hipodromlarla ilgili yapılan düzenleme çalışmaları da yer almıştır. Bu amaçla, Ankara ve İstanbul Hipodromlarında yapılan çeşitli tadilat ve düzenlemelerin yanı sıra, İzmir’de Özel İdare bünyesinde bulunan şirinyer Hipodromu da satın alınmıştır. Aynı dönem at yarışlarıyla ilgili diğer bir dernek olan ve bugün halen faaliyetlerine devam eden “*Antrenörler ve Menajerler Derneği*” 1965 yılında kurulmuş ve başkanlığına Zeki Sertol seçilmiştir. (Üyken, 2000).

Türkiye Jokey Kulübünün Tarım Bakanlığı ile yapmış olduğu yarış yapma yetkisini içeren mukavele süresinin dolması sonucunda, 21 Kasım 1973 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Ankara İzmir, İstanbul, Adana, Konya’da at yarışları yapmak, bu yarışlar üzerinde müşterek bahisler düzenlemek hak ve yetkisi tekrar Türkiye Jokey Kulübüne devredilmiştir. Bu tarihten 2013 yılına kadar sözleşmeler 20 yılda bir yenilenmiş, 2013’ten sonra birer yıllık aralarla düzenlenmiştir. Türkiye Jokey Kulübü günümüzde İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Adana, Elazığ, Diyarbakır ve şanlıurfa’da bulunan hipodromlarda düzenlediği yarışlar ve müşterek bahisler ile faaliyetlerine devam etmektedir (Üyken, 2000; Anonim, 2010).

3. MATERYAL VE METOT

Araştırmanın ana materyalini, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği ve kişisel koleksiyonlardan elde edilen orijinal belgeler ile Gazi İl Halk Kütüphanesinde kayıtlı olan “*Samsun Gazetesi*” (1933-1938) ve “*Ahali Gazetesi*” (1939-1943)’nin mevcut nüshalarında konu ile ilgili saptanan duyuru ve yazılar oluşturmuştur. Bununla birlikte, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Türkiye Jokey Kulübü Arşivleri ile Samsun Kent Müzesinde bulunan konu ile ilgili kitap, makale, fotoğraf ve belgelerden yararlanılmış, Samsun Atlı Spor Kulübünün kurucularından Kerim Köktener’in oğlu Ziya Köktener ile sözlü görüşme yapılmıştır. Osmanlıca arşiv belgelerinin metin içerisinde kullanımında transkripsiyonu yapıldıktan sonra günümüz Türkçesine uygun sadeleştirmeleri gerçekleştirilmiştir. Orijinal belgeler ve gazete yazılarının künyeleri ile birlikte açıklayıcı ek bilgiler dipnotlarda gösterildi.

Tezin yazımında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliğinde yer alan esaslar çerçevesinde medikal tarih araştırmalarında uygulanan retrospektif yöntem kullanılmış, saptanabilen ilk elden kaynaklar incelenerek kronolojik sırayla yazıya aktarılmıştır.

4.BULGULAR

4.1 Samsun At Yarışlarının Tarihsel Gelişimi

Samsun’da devreli at yarışlarının 1895 yılında Canik³ mutasarrıflığına atanan ve yaklaşık on yıl kadar bu görevde bulunan Halil Hamdi Bey’in (Şekil 1) döneminde başlatıldığı bilinmektedir.^{4,5} Hamdi Bey, Samsun’da bulunan çok sayıda at meraklılarının kendi aralarında yaptıkları düz mesafeli at yarışlarını halkın izleyebilmesi amacıyla gerekli çalışmaları başlatmıştır. Bu kapsamda, on dokuzuncu yüzyıl sonunda gezinti alanı olarak kullanılan Mert Irmağı ile Derbent arasında bulunan 3000 m²’lik düzlük, yarış alanı olarak düzenlenmiştir (Şekil 2) (Köstem, 2000; Sarısakal, 2008; İpek, 2012). Daha sonra, halk arasında “*yarış yeri*” olarak tanınan bu alanın, sahibi tarafından yarışların yapılması koşuluyla Hazineye hibe edildiği bildirilmiştir (Türker, 1971).



Şekil 1. Samsun Mutasarrıfı Halil Hamdi Bey (Baki Sarısakal Koleksiyonu)

³ Osmanlı Devleti’nde Samsun ve çevresini tanımlamak için “Canik” adı kullanılmıştır.

⁴ Tanzimat’ın ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı sancaklarının idaresinde yeni bir dönem başlamıştır. Bu döneme kadar mahalli nüfuz sahibi bey ve paşaların idaresinde bulunan Canik sancağında merkezden gönderilen ve bölgedeki ayan ve hanedanlarla ilişkisi bulunmayan ve bir sancağın en büyük idare amiri olarak kabul edilen mutasarrıf paşalar göreve getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Yılmaz C. İlkçağdan Cumhuriyete Canik. 3. Baskı, Canik Belediyesi Kültür Yayınları No:3. Samsun, İhlas Gazetecilik A.Ş. 2012.

⁵ BOA, BEO, Dosya No: 637, Gömlek No: 47732, Tarih: 09/12/1312 H; DH.MKT., Dosya No: 388, Gömlek No: 40, Tarih: 02/01/1313 H; BEO, Dosya No: 2485, Gömlek No: 186304, Tarih: 10/11/1322 H



Şekil 2. Samsun at yarışları için yaptırılan ilk tribünler (Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği Koleksiyonu)

Samsun Mutasarrıflığı tarafından düzenlenen at yarışlarının ilk olarak 1899 yılında yapılmaya başlandığı saptanmıştır.^{3,6} Konuya ilişkin olarak 25 Mart 1902 tarihli arşiv belgesinde Samsun at yarışlarının 1899-1900 yıllarından itibaren düzenlenmekte olduğu, bu tip müsabakaların hükümetten ruhsat alınarak ve hükümet tarafından belirlenen yer ve zamanda yapılması ve konuyla ilgili vilayetlere gönderilen Nizamnameye uyulması gerektiği bildirilmiştir.⁷ Bunun üzerine, ulaşabilen arşiv belgelerinden Samsun at yarışları ile ilgili olarak özellikle yirminci yüzyıl başında Sadareten alınan izinlere önem verildiği saptanmıştır. Yarışların üçüncü yılında Samsun Naibi Fazıl Efendi'nin Başkanlığı altında yapılmakta olan at koşusu için Sivas, Ankara ve Kastamonu vilayetlerinde oturan aşiretlerin ve Gürcülerin de içinde bulunduğu 30.000 kişiden oluşan kalabalık bir grubun Samsun'a geldiği belirlenmiştir.⁸ Her yıl düzenlenmeye başlanan Samsun at yarışlarını, kalabalıklaşan izleyici grubunun rahat izleyebilmesi için Mutasarrıf Hamdi Bey tarafından büyük bir seyir tribününün yaptırıldığı bildirilmiştir (Türker, 1971). Bu döneme ait bir kartpostaldan (Şekil 3) söz konusu seyir tribününün 1904 yılında hizmete açık olduğu anlaşılmıştır. Samsun'da halk

⁶ Samsun At Koşuları Programı. 1 Haziran 1330. Matbaa-i Cemil, Samsun

⁷ BOA, DH.MKT, Dosya No: 456, Gömlek No: 62, Tarih: 15/12/1319 H

⁸ BOA, Y.PRK.MYD, Dosya No: 24, Gömlek No: 80, Tarih: 25/02/1320 H

tarafından büyük ilgi gören at yarışlarının ilk defa düzenli bir şekilde yapılmasını sağlayan Mutasarrıf Hamdi Bey'in ardından gelen diğer yöneticiler de yarışları devam ettirerek, Hamdi Bey'in kurduğu temeller üzerinde geliştirilmesini sağlamışlardır (Türker, 1971).



Şekil 3. Samsun'da yaptırılan hipodromunun 1904 yılına ait görüntüsü (Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği Koleksiyonu)

İlk zamanlar eysiz yarıştıran atlar, yarış alanında belirli bir sıra ve derecede koşmuşlardır. Bu yarışlarda atlar bir turdan başlayıp sırayla altı tura kadar koşturulmuş, en son düzenlenen büyük yarış ise yedi turdan ibaret olmuştur. Her yarışın birincisine nakdi ikramiyelerin verildiği bildirilmiş (Türker, 1971), büyük yarışlarda dereceye girenlere ise nakdi ikramiyelerin yanında madalyaların da verildiği saptanmıştır. Buna örnek olarak 1903 yılına ait olduğu saptanan kalp şeklindeki bir madalyanın (Şekil 4) üzerinde “*Samsun at yarışı birinci koşunun ikinci mükâfatı 1.500 kuruş - Dördüncü sene - 18 Mayıs 1319*” yazısı görülmüştür. Türker tarafından 1920 yılına ait olduğu bildirilen diğer bir madalyada ise üst kısmında dairevi biçimde “*Samsun idareyi hususiye liva namına icra kılınan at koşusuna mahsus madalyadır*” ifadesi yazılmış, alt kısımda yine dairevi şekilde “*Seham nam hayvanın dört bin metrelik centilmen yarışında birinciliğine mükâfatla verilmiştir-1336*” yazısına rastlanmıştır. Yarışların hemen ardından, Samsun mutasarrıflarının bizzat kendilerinin merasimle birinci gelen atların

sahiplerine ikramiyeler verdikleri, kazanan atların boynuna madalyalar taktıkları bildirilmiştir (Türker, 1971).



Şekil 4. Samsun’da 31 Mayıs 1903 tarihinde düzenlenen at yarışında ikincilik ödülü olarak verilen madalya (Duhan Doru Koleksiyonu)

Yirminci yüzyıl başında Samsun’da açılması planlanan panayırın her yıl düzenlenmeye başlanan at yarışları ile birlikte yapılması düşünülmüştür. Bu amaçla, 1905 yılının Mayıs ayında yapılacak olan yarışların ardından her türlü yerli ürün ile hayvanların satış ve sergisinin yapılacağı panayırın açılması için gerekli izinlerin alındığı tespit edilmiştir.⁹ Konu ile ilgili olarak, 5 Nisan 1905 tarihli arşiv belgesinde Anadolu vilayetlerinin büyük bir kısmının geçit yeri ve iskelesi konumunda bulunan Samsun’da tarım, ticaret ve sanatın geliştirilmesi, iyi cins evcil hayvanların çoğaltılarak yaygınlaştırılmasının bir yolunun da panayırların kurulması olduğu vurgulanmıştır. Daha önceleri Samsun’da Haziran ayında kurulan panayırın, 1905 yılında at yarışlarının akabinde kurulması durumunda, gerek yarışlara dışarıdan katılan hayvan sahipleri ve izleyiciler gerekse bölge esnafı ve halk açısından çok daha verimli olacağı için sergilenecek hayvan ve yerli malların görülmesi ve satın alınması imkânının artacağı ifade edilmiş, bir hafta açık kalması planlanan bu panayırın önceden ilan edilmesi istenmiştir.¹⁰

⁹ BOA, DH.MKT, Dosya No: 947 Gömlek No: 75, Tarih: 12/02/1323 H

¹⁰ BOA, ŞD, Dosya No: 1859 Gömlek No: 28, Tarih: 17/07/1338 H

Aynı yıl, Canik Mutasarrıfı tarafından, at koşusu ile panayırın oldukça verimli geçtiği, özellikle at koşusunun geçmiş yıllara oranla çok daha iyi ve düzenli bir şekilde yapıldığı ve bu süre zarfında asayiş ihlal edecek hiçbir olayın yaşanmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca yarışlara ek olarak bir pehlivan güreşinin düzenlendiği, söz konusu etkinlikler için şehre binlerce kişinin akın ettiği ve bu vesile ile padişaha dualar edildiği bildirilmektedir.⁵ Türker (1971), düzenlenen at yarışlarına Samsun dışındaki ilçelerden, Amasya, Tokat, Çorum, Merzifon, Sinop, Ordu, Giresun ve hatta Sivas'tan atların getirtilerek yarışlara katıldığını kaydetmiştir. Sarısakal (2008) ise sadece çevre illerden değil Anadolu ile birlikte Halep, Şam ve hatta Bağdat'tan yarışlara geldiğini bildirmiştir. Dolayısıyla sadece yarışa katılacak olan atlar ve atların sahipleri değil aynı zamanda at yarış meraklıları ve seyircilerinden oluşan geniş bir kitlenin de Samsun'a geldiği ve bu kitlenin yarış mevsiminde şehre canlılık kattığı ifade edilmiştir.

Trabzon Valisi Reşad Bey tarafından Dahiliye Nezaretine çekilen 14 Mayıs 1906 tarihli bir telgrafta Samsun'da her yıl ilkbahar döneminde yapılan at yarışından sonra açılan panayırın koşudan önce açılmasının daha faydalı olacağını Canik mutasarrıflığı tarafından bildirilmesi üzerine gerekli izin alındığı belirlenmiştir.^{5,11} Ertesi yıl at koşusu sonbahar döneminde düzenlenmiş, 14 Eylül 1907 tarihinde sona eren panayırın ardından düzenlenen at koşusunun öncekilerden daha ileri bir seviyede yapıldığı bildirilmiştir.¹² II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılının ise Eylül ayında yapılan at koşusu ve panayırın ertelendiği bildirilmiştir. Meşrutiyetle birlikte Osmanlı Devleti'nin iç siyasetinde meydana gelen önemli değişiklikler sırasında, at yarışları ve panayırın düzenlenmesi uygun olmayacağı için o seneye mahsus olmak üzere yarışların ertesi yılın Mayıs ayına bırakılmasına karar verilmiştir (Dığıroğlu, 2011).

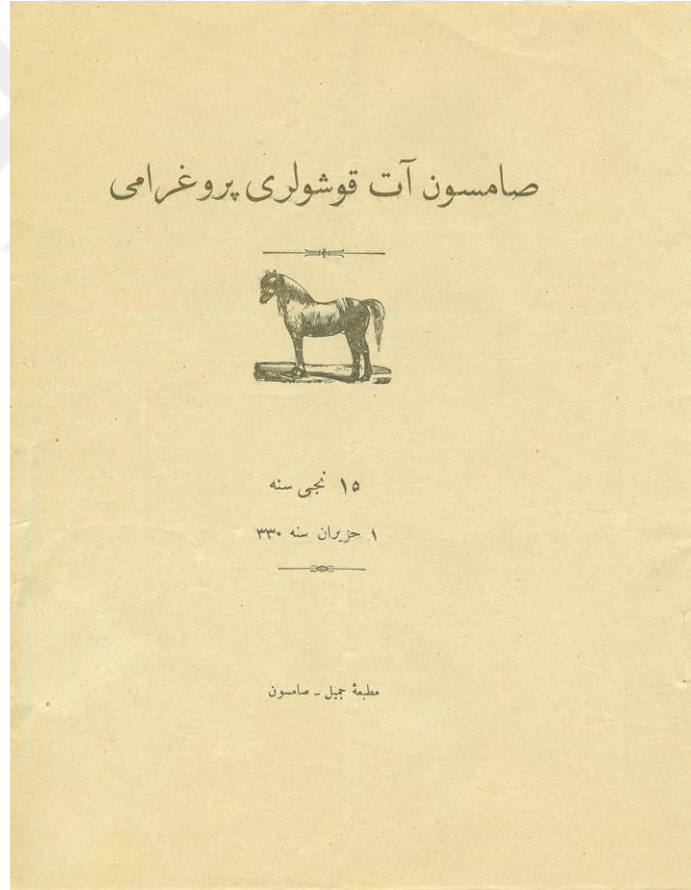
İzleyen yıllarda Samsun'da giderek bir gelenek haline gelen at yarışlarının zamanla programa bağlandığı bildirilmiştir. Bu programların yarışlardan önce bastırılarak dağıtılması yoluyla izleyicilerin yarış günü, saati, ikramiyeleri ve katılımcıları hakkında bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Programlardan anlaşıldığı üzere at yarışları etkinliklerinde çeşitli oyun ve eğlencelere de yer verilmiştir. Bunlar arasında yaya koşusu, engelli yaya koşusu, mukavemet koşusu, boks, futbol, bisiklet yarışı, pehlivan güreşi, eşek yarışı ve

¹¹ BOA, İ.DH, Dosya No: 1446 Gömlek No: 7, Tarih: 25/04/1324 H

¹² BOA, DH.MKT, Dosya No: 1202 Gömlek No: 58, Tarih: 22/08/1325 H; DH.MKT, Dosya No: 1207 Gömlek No: 80, Tarih: 21/09/1325 H

jimnastik gibi çeşitli spor oyunları ve eğlencelerin düzenlendiği bildirilmiştir⁴ (Türker, 1971).

Yirminci yüzyıl başında peşi sıra gelen Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşları sırasında at yarışlarının her yıl düzenlendiğine ilişkin kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak 1914, 1920, 1921 ve 1922 yıllarında Samsun'da yapılan at yarışlarına ait koşu programları tespit edilmiştir. Söz konusu yarışlar arasında yer alan ve en erken tarihli koşu programının (Şekil 5) 14 Haziran 1914 tarihinde düzenlenen at yarışları için Samsun'da bulunan Matbaa-i Cemil tarafından basıldığı saptanmıştır. Programın kapağında Samsun at yarışlarının on beşinci senesi olduğu yazılmıştır. Program beş at koşusu ve bir piyade koşusundan ibaret olup, her bir koşu ile ilgili kurallar, mükâfatlar, koşulara katılan atlar ve sahipleri hakkındaki bilgiler aşağıdaki şekilde bildirilmiştir.



Şekil 5. Samsun'da 14 Haziran 1914 tarihinde düzenlenen at yarışları programının kapak sayfası (Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği Koleksiyonu)

“İlk yarış

Yerli hayvanlarına mahsus olup Avrupa saati ile saat birde icra olunacaktır.

Bu koşuya iştirak eden ve isimleri aşağıdaki cetvelde yazılı olan yerli sertifikalı hayvanlar iki bin metre genişliğindeki koşu dairesini bir defa dolanacaktır. Hayvanların binicilerine beyaz renkli ve numaralı atlet giydirilecektir. Bu müsabakada birinci gelecek hayvanın sahibine 750 kuruş ve ikinci hayvanın sahibine bir top yerli ipekli kumaş verilecek ve her iki hayvanın boynuna gümüşten yapılmış bir takdir nişanı asılacaktır.

İkinci Yarış

Birinci yarış gibi yerli hayvanlarına özeldir ve Avrupa saati saat bir buçukta yapılacaktır.

Bu koşuya katılacak hayvanlar buradaki özel daireyi (2.000 metrelik) iki defa turlayacaklardır. Binicileri beyaz renkli atlet giyecek ve numaraları olacaktır. Bu koşuda birinci gelen hayvan sahibine 1.000 kuruş para ödülü ve ikinci gelen hayvan sahibine bir altın saat verilecek ve her iki hayvanın boynuna gümüşten yapılmış bir taktir nişanı takılacaktır.

Üçüncü yarış

Avrupa saati ile ikide yapılacaktır.

Bu koşuya katılacak hayvanlar buradaki özel daireyi (2.000 m.) üç defa turlayacaktır. Binicileri numaralı beyaz atlet giyecektir. Bu koşuda birinci gelen hayvan sahibine 1.500 kuruş para ödülü ve ikinci gelen hayvan sahibine ise bir altın saat verilecek ve her iki hayvanın boynuna gümüşten yapılmış bir taktir nişanı asılacaktır.

Dördüncü yarış

Avrupa saati ile iki buçukta yapılacaktır.

Bu koşuya katılacak hayvanlar buradaki özel daireyi (2.000 m.) dört defa turlayacaktır. Binicileri numaralı beyaz atlet giyecektir. Müsabaka sonunda birinci gelen hayvan sahibine 2.500 kuruş ve ikinci gelen hayvan sahibine ise bir 1.000 kuruş verilecek ve her iki hayvanın boynuna gümüşten yapılmış bir taktir nişanı asılacaktır.

Beşinci ve Büyük Koşu

Avrupa saati ile üçte başlayacaktır

Bu koşuya katılacak hayvanlar koşu pistini beş defa dolanacak ve birinci gelen hayvanın sahibine 6.000 kuruş ve ikinci gelecek hayvanın sahibine 2.500 kuruş ve üçüncü gelecek hayvanın sahibine de 1.000 kuruş verilecek ve birinci çıkacak hayvanın boynuna

altından ve ikinci ile üçüncü gelecek hayvanların boyunlarına ise gümüşten imal edilmiş birer takdir nişanı asılacaktır.

Şu kadar ki işte üçüncü ödülün verilmesi için ikinci hayvan son turunu tamamlayıp daha önceden belirlenmiş yere geldiği zaman üçüncü hayvanın kırk metreden düz mesafede bulunması şarttır.”

Atçılıkta ileri bir duruma gelen Samsun’da, yarış organizasyonlarının bir süre sonra Özel İdareye verildiği anlaşılmıştır. Yarışlarda verilen madalya ve ikramiyelerin de yine Özel İdare bütçesinden ayrılan tahsilattan verilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte, Samsun valilerinin başkanlığı altında yürütülen bu yarışlarda, idare heyeti ve hakem heyeti gibi kurulların oluşturulmaya başlandığı bildirilmiştir. Bu kurulların varlığına ilişkin ulaşılabilen en erken tarihli yarış, 1920 yılının ilkbahar döneminde düzenlendiği bildirilen at yarışlarıdır (Türker, 1971). Söz konusu yarışlarda Samsun Mutasarrıfı Nafiz Bey Başkan, Fırka Kumandanı Şefik Avni Bey İkinci Başkan, Reji Müdür Yardımcısı Kostantidis Efendi Veznedar, Encümen Başkâtibi Mehmet Bey ise Sekreter olarak görev almıştır. Aynı yarışın hakem kurulu Namlızade Hamdi Beyefendi Başkanlığında Şube Başkanı ve Merkez Komutanı Binbaşı Ferit Bey, Metropolit Vekili Eftimus Efendi, Osmanlı Bankası Direktörü Babadövilüs, Kefelizade Hacı Mehmet Bey, Veteriner Müfettişi Ziya Bey, Yüzbaşı Refik Bey; idare kurulu ise Namlızade Sıtkı Bey Başkanlığında Kırzade Yusuf Bey, Hacı Hüseyinzade Baha Bey, Hacı Hüseyinzade Nuri Bey, Ziraat Müdürü Kleanti Efendi, Veteriner Mümtaz Bey, Mühendis Şevket Bey ve İslam Beyzade Faruk Beylerden oluşmuştur. Yarış programında rastlanılan diğer bir durum ise Samsun ilçelerinden fahri üyelerin oluşturulmasıdır. Bu amaçla, Çarşamba, Bafra, Kavak, Terme, Ünye ve Fatsa’nın ileri gelenlerinden fahri üyelerin seçildiği görülmüştür.

Samsun’da 27 Haziran 1920 tarihinde düzenlenen yarışlarda uyulması gereken kurulların, 23 madde halinde ayrıntılı bir şekilde belirlendiği dikkati çekmiştir. Bu kurullar aşağıdaki şekilde verilmiştir;

“1-Yarışlar, 27 Haziran 1920 Pazar günü Mert Irmağı civarındaki 2.000 metrelik daire şeklinde pistte yapılacaktır.

2-Yarış altı sınıf olarak düzenlenmiştir

a) Birinci Sınıf Yarış: İdmanlı ve idmansız yerli hayvanlara mahsustur. Dairede bir tur koşulacaktır. Birinci gelecek hayvan sahibine 1.500 kuruş ödül verilecektir.

b)İkinci Sınıf Yarış: Sırf Canik atlarına mahsus olup pistte iki tur koşulacaktır. Birinciye 2.500 kuruş ödül verilecektir.

c) Üçüncü Sınıf Yarış: Anadolu atlarına mahsus olup Pistte üç tur koşulacaktır. Birinci gelecek at için 4.000 kuruş ikinci gelecek at için 1.500 kuruş ödül verilecektir.

d) Dördüncü Sınıf Yarış: Arap ve melez atlara mahsustur. Pistte dört tur koşulacaktır. Birinciye 5.000 kuruş ikinciye 2.000 kuruş ödül verilecektir.

e) Beşinci Sınıf Yarış: Arap ve melez atlara mahsus olup Pistte beş tur koşulacaktır. Birinciye 10.000 kuruş ikinciye 4.000 kuruş ödül verilecektir.

f) Altıncı Sınıf yarış: Centilmenlere mahsus olup dairede iki tur koşulacaktır. Birinci gelecek taylar için madalya verilecektir.

3- Yarışlarda bir tur koşacak atlar için 300, iki tur koşacak atlar için 500, üç tur koşacak atlar için 750, dört tur koşacak atlar için 1.000, beş tur koşacak atlar için 1.500 kuruş kayıt ücreti alınacaktır

4- Bu yarışlara katılmak isteyenlerin bizzat kendileri veya bir vekil aracılığıyla 24 Haziran Perşembe saat 16.00 ya kadar komisyona başvurmaları gerekmektedir. Jüri, sözü edilen günde Tophane'de merkez kumandanlığına mahsus dairede toplanacağından hayvan sahiplerinin hayvanların yaşı, ismi, rengi, doğum yeri ve hangi sınıfta yarışacağı bilgisinin komisyona vererek kaydolmaları, giriş ücretini yatırarak giriş bileti almaları, muayene olacak atları ve jockeylerini de birlikte getirilmeleri gerekmektedir. Söz konusu tarihten sonra yapılan müracaatlar kabul edilmeyecektir.

5-İğdiş ve 4 yaşına girmemiş atlar yarışa katılamaz.

6-Bisiklet yarışı yapılacaktır. Bunlar daireyi iki tur koşacaktır. Birinci gelene 1.500 kuruş ödül verilecektir.

7-Eşek yarışı yapılacaktır. Bunlar dairede bir tur koşacaktır. Yarışın ödülü 1.000 kuruş olup katılacak eşekler için 50 kuruş kayıt ücreti alınacaktır.

8- Yarışlarda atların pistte kalması zorunludur. Yarış hattından çıkan, atın üzerinden düşüp de atı boş gelenler, başkasının atına ve binicisine vuranlar, ürkütenler, işaret verilmeden yarışa çıkanlar, atın psikolojisini ve sağlığını bozacak ilaç kullananlar yarıştan men edilir. Herhangi bir hak talep edemezler. Atın üzerinden düşenler veya atı düşenler tekrar aynı atın üzerine yardımsız olarak binip koşu dairesini takip etmek suretiyle yarışa devam edebilirler ve yarışı kazanırlarsa haklarını kaybetmezler.

9- Jüri kararı kesin biçimde bildirir. Jürinin verdiği karara kimsenin itiraz etme hakkı yoktur.

10- Yarış günü yarışa katılacak atın sahibi, binicisi ve bir seyis yarış alanı içinde bulunabilir.

11- Atların, koşucuların ve bisikletlerin çıkış noktaları kura ile belirlenecektir.

12- Yarışlara katılan at ve kısıraklara müsabaka sırasında rakip olacakların yaşları 15'den az, 18'den fazla olmayacaktır. Centilmen koşusu bu kayıttan ayrı tutulur.

13- Atların takip edeceği yol sınırı itibari ile yarış alanı içinde hakem heyeti için yapılan yerden başka hiç kimse tarafından çadır tente vb. gibi şeyler kurulmasına kesinlikle müsaade edilmeyecektir. Hususi çadır kurmak, ayrıca bir yer almak isteyen olursa komisyona müracaat ederek yer tayin ettireceklerdir.

14- Yarış alanında hayvanların alım-satım ve sergilenmesi serbesttir ancak yer gösterilmesi ve ayrılması için komisyona bilgi verilmelidir.

15- Yarış günü hangi yarışın hangi saatlerde yapılacağı o gün bastırılacak bir program ile ayrıca ilan edilecektir.

16- Pehlivan güreşleri de yapılacak ve bunlara uygun görülen mükâfat verilecektir.

17- Seyirci yerleri üç sınıftır. Birinci sınıf 250 kuruş, ikinci sınıf 150 kuruş, üçüncü sınıf için 50 kuruş giriş ücreti alınacaktır. Kadınlara mahsus yapılan birinci sınıf için 100 kuruş giriş ücreti alınacaktır. Sandalyeye oturan çocuklar ücrete tabidir.

18- Memur ve zabıtlar için özel alan yapıldığından giriş ücreti 50 kuruş alınacaktır.

19- Koşu alanında fırka orkestrası bulunacak bir de büfe açılacaktır. Büfeyi işletmek isteyenler şartları öğrenmek üzere 20 Haziran 1920 tarihine kadar Encümen Başkâtibi Mehmet Bey'e müracaat etmelidir.

20- Yarış güvenliği özel bir işaret taşıyan üyeler ile bu işle görevlendirilmiş memurlar tarafından sağlanacaktır.

21- Yarış saat 14.30 da başlayacaktır.

22- yağlı güreşler, atletizm, engelli ve engelsiz yarışlar ile futbol müsabakaları gibi icra edilecek oyunlara uygun görülen mükâfat verilecektir.

23- Yarış alanında 10 adet özel 6 kişilik localar yapılacak ve her bir loca için 25 lira bedel alınacaktır.

UYARI: Biletler yakaya takılabilecek bir şekilde olduğundan herkesin biletlerini rozet iliğine, hanımların da kollarına ya da çarşaflarına takmaları zorunludur. Yakalarında bileti olamayanlar yarış alanından çıkartılacaktır. Yarış günü köprüden itibaren hayvanla gezmek kesin surette yasaktır.”

Samsun’da 1921 yılında yapılan ilkbahar at koşuları için yayımlanan programda idare ve hakem kurulunun yanı sıra muayene ve kabul kurulunun da oluşturulduğu ve bir yarış start memurunun görevlendirildiği anlaşılmıştır. Özel İdare tarafından Samsun Livası adına düzenlenen 1921 yılı ilkbahar At Koşuları Mutasarrıf Sezai Bey’in başkanlığında gerçekleşmiştir. Yarışta İdare Kurulu Başkanı Mutasarrıf Sezai Bey, İkinci Başkanı Fırka Kumandanı İsmail Bey, üyeleri Vekil Nihat Bey, Yusuf Kenan Efendi (Samsun), Ahmet Hamdi Efendi (Çarşamba), Hacı Ahmet Efendi (Terme), Ahmet Sami Efendi (Bafra), Hamdizade Celal Bey, Belediye Başkanı Rıza Bey, Kırzade Yusuf Bey, Reji Başmüdürü Rüştü Bey, Hacı Hüseyinzade Baha Bey, Muhasebe Müdürü Ali Bey, İslam Beyzade Faruk Bey Encümen Başkâtibi Mehmet Bey; Hakem Kurulu Başkanı Şube Başkanı Binbaşı Cevat Bey, üyeleri Jandarma Kumandanı Kemal Bey, Çarşamba Belediye Başkanı Hüsnü Bey, Bafra Belediye Başkanı Dursun Ağa, Terme Belediye Başkanı Emin Efendi, Veteriner Müfettişi Asım Bey; Muayene ve Kabul Kurulu Başkanı Merkez Kumandanı Binbaşı Kemal Bey, üyeleri Veteriner Müfettişi Asım Bey, Ziraat Müdürü Şevket Bey, Jandarma Müdürü Şevket Bey, Yarış Start Memuru ise Jandarma Bölük Kumandanı Tahir Bey olarak belirlenmiştir.

Söz konusu yarışta, bir önceki yılda düzenlenenden farklı olarak yarış atlarının sadece ırk özellikleri değil, aynı zamanda yaş ve cidago yükseklikleri de gözetilerek yarışların aşağıdaki şekilde sınıflara ayrıldığı kaydedilmiştir (Türker, 1971).

“Birinci koşu: tüm yerli hayvanlar içindir. 5 ile 10 yaş arası ve 1,32 ile 1,38 cm cidago yüksekliğindeki hayvanlar katılacaktır. Mesafe 2.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası 5 lira olup, birinciye 25, ikinciye 15 lira ikramiye verilecektir.

İkinci koşu: Yerli hayvanlara mahsustur. 5 ile 10 yaş arasında ve 1,39-1,45 cidago yüksekliğindeki hayvanlar katılacaktır. Mesafe 4.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası 7,5 lira olup, birinciye 3.500, ikinciye 1.500 kuruş ikramiye verilecektir.

Üçüncü koşu: Safkan ve yarımkan Arap atları ile yerli hayvanlardan oluşan mukavemet koşusudur. Bu koşuya 5 ile 10 yaş arasındaki atlar katılabilir ancak Arap atları 1,45cm’den yerli hayvanlar 1,39 cm den aşağı olursa kabul edilmeyecektir. Mesafe

6.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası 10 lira olup, birinciye 50 lira ile altın yaldızlı gümüş madalya, ikinciye 25 lira ikramiye verilecektir.

Dördüncü koşu: Safkan ve yarımkan Arap atlarına mahsustur. 5 ile 10 yaş arasında ve 1,45-1,55 cidago yüksekliğindeki hayvanlar katılacaktır. Mesafe 8.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası 15 lira olup, birinciye 100 lira ile altın yaldızlı gümüş madalya, ikinciye 40 lira ikramiye verilecektir.

Beşinci koşu: Subay atlarına mahsus olup 5 ile 10 yaş arasında ve 1,40-1,50 cidago yüksekliğindeki hayvanlar katılacaktır. Mesafe 2.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası 3 lira olup, birinciye bir Zeis dürbün hediye edilecektir.

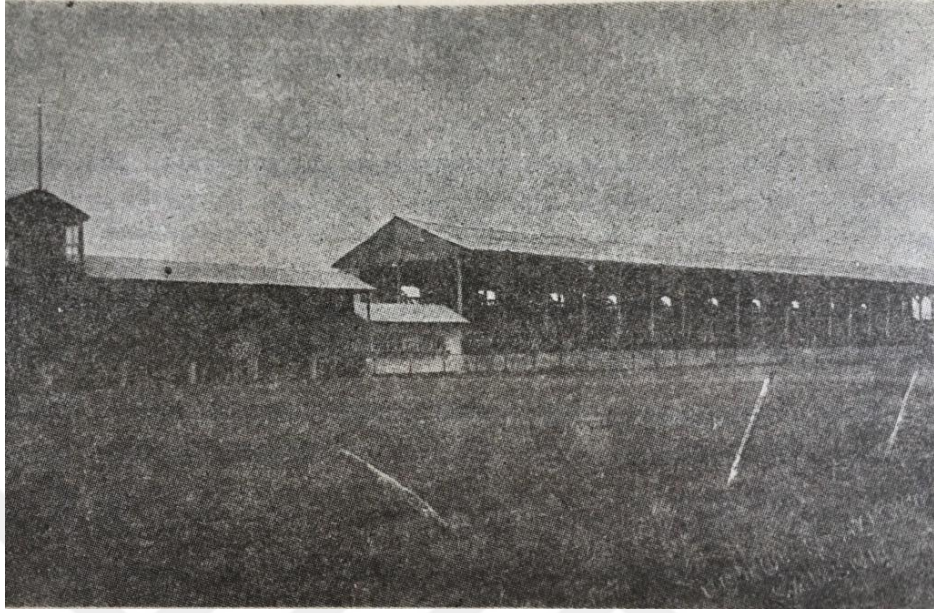
Altıncı koşu: Jandarma süvari atlarına mahsus olup bu koşuya süvariliğe elverişli olduklarına dair akademi tarafından rapor alınmış hayvanlar katılabilecektir. Mesafe 2.000 metre olarak belirlenmiştir. Kayıt parası yoktur. Birinciye birinci gelecek hayvan sahibine 20, ikinciye 10 lira nakit para ödülü verilecektir”(Türker, 1971)

Köstem (2000), Samsun’da 1920 ve 1921 yıllarında düzenlenen at yarışlarını aynı dönem Ankara’da yapılan yarışlarla karşılaştırmış ve Samsun yarışlarını ayıran en önemli özelliğin, yarışlarda müşterek bahsin yapılmaması olduğunu, yarışlara ait tüm giderlerin Liva tarafından karşılandığını bildirmiştir. Yine Samsun yarışlarında iğdiş edilmiş hayvanların yarışlara katılmasına izin verilmezken Ankara yarışlarına böyle bir kuralın getirilmediği bildirilmiştir.

Bir sonraki yılın yarışları, 9 Haziran 1922 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, yarışların on iki kısımdan ibaret olmasına karar verilmiştir. Bu kısımların beşi at yarışlarına ayrılmış; gerçekleştirilen sürat koşuları sırasıyla birden beşe kadar devreli olarak yapılmıştır. Diğer yarışların ise yaya koşusu, engelli yaya koşusu, yaya mukavemet koşusu, boks, atletizm yarışı ve futbol müsabakasından ibaret olduğu ve Spor Kulübü tarafından düzenlendiği bildirilmiştir (Türker, 1971).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında Samsun at yarışlarına duyulan ilginin artarak devam etmesi, mevcut hipodromun yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bunun üzerine, Mutasarrıf Hamdi Bey tarafından 1901-1903 yıllarında yaptırılan tribüne ek olarak 1924 yılında Fahri Bey’in valiliği döneminde Veteriner Müdür Said Asım Bey ve at severlerin çabalarıyla ikinci bir tribün inşa edilmiştir (Şekil 6). Yeni düzenlemeyle birlikte Samsun yarış alanının, o zamanlar Türkiye’nin hiçbir yerinde bulunmayan bir donanıma sahip

olduğu bildirilmiştir. Giderek ün kazanan Samsun yarışları, bu dönem aralıksız olarak ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde devam etmiştir. (Türker, 1971; Köstem, 2000).



Şekil 6. Samsun Valisi Fahri Bey tarafından 1924 yılında hipodromda yaptırılan ikinci tribün
(Türker'den,1971)

Samsun'da 24 Eylül 1926 tarihinde Canik İl Özel İdaresi adına Vali Kazım Paşa Başkanlığında düzenlenen sonbahar yarışlarının programında atların boy, kilo, ırk gibi özelliklerinin yanı sıra binicilerin de ağırlığı ile ilgili de sınırlamalar getirildiği dikkati çekmiştir. Yarışlar 6 bölümden meydana gelmekte olup, yarış kuralları aşağıdaki şekilde bildirilmiştir;

1- "Tay Yarışı: Mesafe 1.500 metredir. Bu koşuya katılacak tayların yaşı 3-4 yaş arası olacaktır. Yani ağızlarında bir veya iki süt dişi bulunacaktır. Jokeylerin ağırlığı en az 40 kilogram olmalıdır. Birinciye 150 ikinciye 25 lira ödül verilecektir. Kayıt ücreti 2 liradır.

2- Sürat Yarışı: Mesafesi 1.500 metredir. Safkan ve yarımkan atlara mahsustur. Boyları 1,40'tan uzun yaşları 5-12 arasında olan atlar katılabilecektir. Jokeylerin ağırlığı 60 kilogramdır. Birinciye 200 ikinciye 50 lira ödül verilecektir. Kayıt ücreti 4 liradır.

3- Canik Yarışı: Mesafe 3.000 metre olup, yerli atlara mahsustur. Boyları 1,36'dan uzun yaşları 12 ile 50¹³ arasında olan atlar katılabilecektir. Jokey ağırlığı 50 kilogramdır. Birinciye 150 ikinciyeye 50 lira ödül verilecektir. Kayıt ücreti 4 liradır.

4- Raporlu Jandarma Atlarına Mahsus Yarış: Mesafe 1.500 metredir. Süvari resmi üniforması ve askeri teçhizatı ile binecektir. Birinci gelen hayvan sahibine 50 ikinciyeye 25 lira ödül verilecektir.

5- Eşek Yarışı: Mesafe 1.500 metredir. Birinci gelen hayvan sahibine 25 lira ödül verilecektir. Kayıt ücreti 1 liradır.

6- Dayanıklılık Yarışı: 4.500 metre mesafelidir. Safkan ve yarımkan atlara mahsustur. Boyları 1,40 tan uzun, yaşları 5-12 arasında olan atlar katılacaktır. Jokeylerin ağırlığı en fazla 60 kilogram olacaktır. Birinci gelen hayvan sahibine 500 lira, ikinciyeye 150 lira ödül verilecektir. Kayıt ücreti 20 liradır.

7-Önceki yıllarda kazanan atların aynı devreli yarışa katılması durumunda bu hayvanların jokeylerine Orduya mahsus olan ağırlıktan iki kilo fazla ağırlık verilecektir.

8- Jokeyin ağırlığı dâhil olacağı yarışa göre hayvan sahibi tarafından tedarik edilecektir.

9- Yarışa başlanacağı sırada binicilerin verilen işaret üzerine hile ve sığa ile hayvanları salması, yarış esnasında yol almak için yanındaki biniciye, ata kırbaçla vurmak veya arasına sıkıştırmak ya da yanındaki atın ve binicinin serbest hareketine engel olacak derecede sokulmak ve onu daire dâhiline girmeye mecbur bırakmak ve önünden iki at boyu mesafe kat etmedikçe öne geçerek yolunu kesmek gibi yolsuzluklarda bulunduğu görülmesi halinde hakem heyetinin vereceği karar uygulanacak ve vukuat sabıkası bulunan biniciler bu sayılan kuraldışı hareketleri tekrar ettikleri halde binicilikten men edileceklerdir.

10- Kayıtlar 22 Eylül Çarşamba gününe kadardır. Sözü edilen tarihte kabul heyeti toplanacağı için hayvan sahiplerinin kayıt amacıyla hayvanlarını ve jokeylerinin getirmek icap eder. Taşradakiler telgrafla müracaat edebilirler. Bu tarihten sonraki müracaatlar kabul edilmeyecektir.

11- Atların çıkış noktaları kura ile belirlenecektir

12- Yarış alanında hiç kimse tarafından çadır tente vb. gibi şeyler kurulamaz. Ancak uygun görülen yerlerde ücret karşılığında müsaade edilebilir.

¹³ Basım hatası olduğu düşünülmektedir.

13- Erkekler ve kadınlara mahsus tribün ücreti 1 liradır. Tribün bileti almamış olanlar Mert Irmağı köprüsünden geçerken 20 kuruş ücret verecektir.

14- Hakemin tarafsızlığını sağlamak ve dış etkilerden etkilenmesini önlemek amacıyla hakem heyetinden başka kimse bulunmayacaktır.

15- Yarış alanında 9 adet 5 er kişilik loca mevcut olup ücret 25 liradır.

16- Köprüden geçecek at arabalarının her seferinde 25 otomobiller için 50 kuruş alınacaktır at araba pasosu 100 otomobil pasosu 200 kuruştur. Paso alanlar bütün gün serbest geçebilecektir.”

Ertesi yıl sonbahar yarışlarının yine Samsun İl Özel İdaresi adına dönemin Valisi Kazım Paşa Başkanlığında 21 Ekim 1927 tarihinde yapıldığı bildirilmiştir. Yarış kuralları 1926 yılı yarışları ile aynı olup, yarışa girecek at ve binicilerin özellikleri ile ilgili az sayıda değişiklik saptanmıştır. Bu değişiklikler, 3-4 yaşındaki tayların 45 kilo, 5 yaşındaki atların 60 kilo, 6 ve yukarı yaşındaki atların 63 kilo ağırlık taşımaları, kırsakların ise bu ağırlıklardan iki kilo eksik ağırlık taşımaları olarak bildirilmiştir (Türker, 1971).

Diğer taraftan, Cumhuriyet'in ilk ve önemli kanunlarından biri olarak kabul edilen ve 1926 yılında çıkarılan İslah-ı Hayvanat Kanunu¹⁴ ile Türkiye'de ıslah ve yetiştiricilik çalışmalarının yasal güvence altına alınması sağlanmıştır. Bu kanun ile atçılığın geliştirilmesi öngörülmüş, binek, koşu ve spor atı yetiştiriciliği konularında önemli yaptırımlar getirilmiştir (Yaşar ve ark.,1997; Başağaç, 2001). Kanunun uygulanma sürecinde hayvan yarışları ve sergilerinin düzenlenmesi, dışarıdan damızlıkların satın alınması yoluyla hayvan ıslahı çalışmalarının teşvik edilmesi gibi faaliyetleri başlatmak amacıyla Başbakan İsmet İnönü tarafından 1927 yılında Yüksek Yarış ve İslah Encümeni adlı bir komisyon kurulmuştur (Başağaç, 2001). Türkiye'de ilk kez organize yarışların ana kuralları olarak kabul edilen yıllık programları, yarış koşulları ve yıllıkları düzenli bir biçimde oluşturan Encümen, 1928 yılında Samsun'da düzenlenen at yarışlarını da himayesi altına almıştır (Köstem, 2000). Bu tarihten itibaren Samsun yarışlarında uluslararası kural ve yöntemlerin gözetilmeye başlandığı ve atların artık eyerleriyle koşturulduğu bildirilmiştir (Türker, 1971).

Samsun halkı tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan at yarışları, kentin sosyal hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Yarışlarla ilgili bilgi ve duyurulara,

¹⁴ 29 Haziran 1926 tarih ve 407 sayılı Resmî Gazete

1930'lu yıllarda yayımlanan yerel gazetelerde geniş yer verildiği saptanmıştır. Bu kapsamda, Samsun Gazetesi'nde 26 Mayıs 1932 tarihinde verilen ilkbahar at yarışları ile ilgili ilanda, yarışlara İzmir ve İstanbul başta olmak üzere pek çok ilden atların katılacağı duyurulmuştur.¹⁵ Yarışın tamamlanmasının ardından yayımlanan diğer bir gazete haberinde¹⁶, il dışından getirilen atların, ikinci hafta yarışlarına katılması üzerine bu yarışların ilkinden çok daha heyecanlı geçtiği bildirilmiş, 4 koşu olarak düzenlenen bu yarışlarda uyulması gereken kurallar, yarışlara katılan atlar ve sahipleri hakkında bilgiler ile yarışların sonuçları ve ikramiyeler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Buna göre, bazı koşulara yarışlara katılacak atların seçiminde alınan ikramiyeler ile ilgili sınırlamalar getirildiği görülmüştür. Birinci koşuya katılan atların bir defada 500 liradan fazla ödül kazanmamış olması, dördüncü koşuya katılanların ise şimdiye kadar kazandığı ödül toplamının 2000 lirayı geçmemesi şartı konulmuştur. Ayrıca dönemin Tarım Bakanlığında Veteriner Müdürlüğüne gönderilen bir yazıyla, bu koşuya katılacak atların şecereleri veya belgelerinin Yüksek Yarış ve Islah Encümeni tarafından onaylı olması gerektiği bildirildiği için yarışa girmek isteyen at sahiplerinden bu belgelerin istendiği bildirilmiştir. Bununla birlikte, yurt genelinde düzenlenen yarışların genelde aynı kişilerin atları tarafından kazanıldığı, yarışçılıkla uğraşan bu kişilerin sahip oldukları iyi koşan atlarla şehir şehir gezerek yarış ödüllerinin tamamını veya büyük bir kısmını aldıklarına dikkat çekilmiştir. Gerek ticaretin gerekse koşulara katılımın, kurallara uyulduğu sürece serbest olduğu ancak ikramiyelerin tamamının bir veya birkaç elde toplanması nedeniyle yarışların ticaret rengi aldığı ve amacına uygun bir sonuç doğurmadığı ifade edilmiştir. Bu duruma karşı bir önlem almak ve ikramiyeleri daha çok kişi arasında paylaşmak suretiyle at yetiştiriciliğine heves edecek kişilerin sayısını artırmak için iki öneri getirilmiştir. İlk olarak, bir atın herhangi bir bölgedeki yarışlardan yalnızca birine girmesi şartı getirilmesi düşünülmüştür. Çünkü bir atın hangi koşuyu kazanabileceğini sahibinin öngörebileceği ifade edilmiştir. Böylelikle atın gücüne göre tek bir yarışa katılması sağlanmış olup, hem atın birden fazla koşuda hırpalanması engellenecek hem de kazanabileceği koşulara katılması halinde koşudaki diğer atların haklarına girilmemiş olacaktır. İkinci olarak ise bir koşuya aynı at sahibinin farklı atları kabul edilmemeli, tek bir atla yarışa girmesi temin edilmelidir. Ödüllerini bu şekilde

¹⁵ 26 Mayıs 1932 tarih ve 443 sayılı Samsun Gazetesi, s:1

¹⁶ 9 Haziran 1932 tarih ve 445 sayılı Samsun Gazetesi, s:2

garanti altına alan at sahiplerine örnek olarak Balıkesirli Şaban Ağa gösterilmiş, Arap atlarına özel koşuyu kazanan atını diğer iki atıyla beraber dördüncü koşuya kattığı, böylelikle üç at ile girdiği bu koşuda ikisini feda ederek birinin kazanmasını garanti ettiği ileri sürülmüştür.¹⁷

Yarış ve Islah Encümeni tarafından Samsun'da düzenlenen Sonbahar At Yarışları 21 Ekim 1932 ve 27 Ekim 1932 tarihlerinde yapıldığı saptanmıştır. İki hafta sürecek bu yarışa İzmir, İstanbul, Balıkesir, Erzurum, Sivas başta olmak üzere diğer illerden birçok atın katıldığı ve söz konusu yarışların bu tarihe kadar en fazla dışardan katılımın sağlandığı yarış olduğu bildirilmiştir.¹⁸ İlk hafta düzenlenen birinci yarışın daha önce yarış kazanmamış üç yaşlı dişi ve erkek taylara, ikinci yarışın o zamana kadar 300 liradan fazla ödül almamış atlara, üçüncü yarışın dört ve üzeri yaştaki yerli Arap ve diğer cins atlara, dördüncü yarışın ise İngiliz ve her ırktan ata mahsus düzenlendiği bildirilmiş; İkinci hafta kapsamında ise birinci yarışa üç yaşlı yerli ve Arap taylardan ibaret olan sekiz atın katıldığı, handikap yarışı olarak düzenlenen ve atın özelliklerine göre çeşitli ağırlıktaki jokeylerin verildiği ikinci yarışa dört ve daha üzeri yaşlı yerli ve Arap atlarının katıldığı, yine yerli ve Arap kısraklara mahsus olan üçüncü yarışa altı kısrakın katıldığı, dördüncü yarışa dört yaşından üzeri İngiliz ve her ırktan dört atın katıldığı ifade edilmiştir.¹⁹

Samsun yerel basınında, düzenlenen at yarışları ile ilgili bilgiler veren haber ve ilanların yanı sıra atçılığımızın durumu, özellikle de Samsun at yetiştiriciliğini değerlendiren gazete yazılarına rastlanmıştır. Samsun Gazetesi'nde "At Yarışları" başlığıyla yayımlanan benzer bir yazıda, atın insan yaşamındaki önemi, geçirdiği evreler ve yarışçılığın geldiği nokta hakkında bilgiler verildikten sonra Samsun at yetiştiricilerinin durumuna değinilmiştir. Yazıda, geçmişte yapılan yorucu, yıpratıcı koşuların yerine artık daha uygun müsabakaların yapıldığı, ter almalar, uyutmama, yemlerin azaltılması gibi güçten büsbütün düşüren eski idman düzenlerinin artık terk edildiği bildirilmiştir. Jokey ve binicilerin rastgele seçilmesi ise değerli birçok atın yarışları kazanamamasına neden olarak gösterilmiştir. At yürütürken ve binerken salıncak gibi sallanan, atın tam tempolu ve ahenkli yürüyüşünü bozan, gereksiz bağırarak ve kırbaçlayanların artık jokey olamayacakları belirtilmiş, at yarışlarında başarı kazanmanın

¹⁷ 9 Haziran 1932 tarih ve 445 sayılı Samsun Gazetesi s:2

¹⁸ 20 Ekim 1932 tarih ve 464 sayılı Samsun Gazetesi, s:1

¹⁹ 2 Kasım 1932 tarih ve 466 sayılı Samsun Gazetesi, s:2

atın yapısı ve kabiliyetine, özel ve genel yapılan idmanlara, becerikli ve işinin ehli bir jokeyin varlığına bağlı olduğu özellikle vurgulanmıştır. Bununla birlikte, yakın zamana kadar Samsun'un her köşesinden akın akın gelen atçılar ve yarış meraklılarının bugün bir kenara çekilerek ümitsiz ve küskün bir tavır almaları eleştirilmiş, başarı için zamanla değişen koşullara ayak uydurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durumu aşmak için ise şu önerilere yer verilmiştir; *“Atçılarımızdaki ilgi gerçek ise yapacakları iş buraya yarış için at getirenlerin gittiği yoldan yürümektir. İlk önce her sene satılan Karacabey Harası taylarından ve bu ayarda değerli taylardan edinmek, bunlara iyi bakmak ve yedirmek, düzgün ve son düzene uygun idman yaptırmak, iyi ve erbab bir jokey bulmak, Karacabey’de bir Macar mütehassısın idaresindeki Türk Jokey Okuluna²⁰ öğrenci yollamak ve hakkıyla binici ve idmancı yetiştirmekten ibarettir.”*²¹

Samsun’da 1933 yılı İlkbahar At Yarışlarının 2 Haziran Cuma günü yapıldığı belirlenmiştir. Islah Encümeni tarafından onaylanan program dâhilinde yapılan yarışlar yine dört kulvarda gerçekleştirilmiştir. Birinci yarış, 4 ve yukarı yaşta, şimdiye kadar 150 liradan fazla ödül kazanmamış yerli, saf ve yarım kan Arap at ve kısraklara mahsus olup 6 atın katımlıyla gerçekleşmiştir. Handikap yarışı olarak düzenlenen ve 4 atın katıldığı ikinci koşuda, atlar arasındaki gücü karşılaştırmak için her birine ayrı ayrı ağırlık verilmiştir.²²

Aynı yılın Sonbahar yarışlarının 20 ve 27 Ekim 1933 tarihlerinde düzenlendiği anlaşılmıştır. Bu dönem, Samsun’da düzenli yarışların yapıldığı yarış alanının dışında, Vezirköprü, Havza ve Lâdik’te de at yarışlarının düzenlendiği gazete haberleri ile ilan edilmiş, bu yarışlara katılan idmanlı atların Samsun yarışlarına katılması da beklenmiştir.²³ Söz konusu dönem at yarışlarında öncekilerden farklı olarak giriş ücretlerinin azaltıldığı, köprü geçiş ücretinin ise alınmayacağı bildirilmiş; pist alanını ayakta seyredenlerden 20, tribünlere oturacaklardan ise 40 kuruş alınacağı ilan edilmiştir. Yarışlar için öngörülen bu uygulama, 5 Ekim 1933 tarihli Samsun Gazetesi’nde *“memleket at neslinin ıslahına hizmet etmekle beraber öteden beri vilayet halkımız hoşuna giden ve merakını çeken bu yarışlara izlemek için bütün vilayetimiz halkının*

²⁰ Yarış ve Islah Encümeni tarafından 1927 yılında açılan Karacabey Binicilik Mektebinde haralar ve aygır depoları için mütehassıs seyis binici, hayvan mürebbisi, teşkilat memuru, ahircıbaşı ve jokey adayları yetiştirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

²¹“At yarışları”. 25.05.1933 tarih ve 494 sayılı Samsun Gazetesi, s: 2

²² 8 Haziran 1933 tarih ve 496 sayılı Samsun Gazetesi s: 1

²³ 3 Ekim 1933 tarih ve 513 sayılı ve 12 Ekim 1933 tarih ve 513 sayılı Samsun Gazetesi, s: 2

gelmelerini tavsiye ederiz. Şerait ve vesait ucuz olacaktır” şeklinde ifade edilerek yarışlara katılımı teşvik etmek ve seyirci sayısını artırmak amaçlanmıştır.²⁴ Diğer bir gazete yazısında, Sonbahar At Yarışlarının Cumhuriyetin 10. Yıl Bayramı’na denk gelmesinden dolayı yarışların çok güzel olmasına çalışıldığı ve hazırlıkların Veteriner Müdüriyeti tarafından bizzat gerçekleştirildiği bildirilmiştir.²⁵ Konu ile ilgili olarak 19 Ekim 1933 tarihli Samsun Gazetesi’nde ise her yıl düzenlenen yarışların faydasının bu sene görülmeye başlandığı, Türkiye’nin dört bir tarafından atların getirildiği ve hükümet tarafından getirilmiş olan aygırlardan tay almak suretiyle cins atlar yetiştirildiği ifade edilmiştir.²⁶

At yarışlarına duyulan ilgi ve merakın azalması üzerine 1934 yılında Yüksek Yarış ve Islah Encümeni Genel Başkanı Başbakan İsmet İnönü tarafından at yarışı yapılan iller ile istişare yapıldığı saptanmıştır. Bu kapsamda, Samsun’da düzenlenen at yarışlarına olan ilginin artırılması ile ilgili çalışmalar yapılmış; at yarışları ile ilgilenen ve at yetiştiren kişilerin vilayet makamına davet edilerek görüşmeler yapıldığı bildirilmiştir.²⁷ Konu ile ilgili olarak yayımlanan diğer bir gazete yazısına göre, bu görüşmeler sonucunda ortaya çıkan fikir ve tespitler, Encümen tarafından dikkate alınmış ve 1934 yılı ilkbahar dönemi yarış programında bu değerlendirmelere bağlı olarak bazı değişiklikler düşünülmüştür. Yaklaşan yarışlar için alınacak önlemlerin kararlaştırılması amacıyla vilayet makamının öncülüğünde ilgili kişilerden bir düzenleme kurulu oluşturulmuştur. Aynı yazıda, yarış gelirinin az olmasının yarışlara olan ilginin azalmasından kaynaklandığı ileri sürülmüş, bu ilgisizliğin sebebi ise geçmişte panayırların kurulduğu ve türlü eğlencelerin düzenlendiği yarış alanında artık sadece at yarışlarının yapılması olarak bildirilmiştir. Bununla birlikte, dışarıdan gelen iyi atların bütün ikramiyeyi toplayarak Samsun atlarına pay bırakmadığı, ayrıca dışarıdan gelen bu atların genelinin saf veya yarım kan İngiliz atı olması nedeniyle yarışı tek başlarına koşup ikramiyeleri aldığı bildirilmiş; yarış tek atla koşulduğunda ise ne bahis ne de yarışlara duyulan heyecan kalmadığı için yarışlara olan ilginin gitgide azaldığı vurgulanmıştır. Bu ilgisizliği aşabilmek amacıyla, 1934 yılı at yarışlarında İngiliz ve yarım kan İngiliz atları için düzenlenen koşular kaldırılmış, yarışların sadece yerli, yarım kan ve safkan Arap atları

²⁴ 5 Ekim 1933 tarih 513 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

²⁵ 12 Ekim 1933 tarih 514 sayılı Samsun Gazetesi s2

²⁶ 19 Ekim 1933 tarih 515 sayılı Samsun Gazetesi s 2

²⁷ 5 Nisan 1934 tarih ve 536. sayılı Samsun Gazetesi s:1

ile yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca düzenleme heyeti tarafından yarış gününde koşulardan başka pehlivan güreşi, futbol maçı, çuval ve kaşık yarışları gibi halkı eğlendirecek birtakım gösterilerin de düzenlenmesi düşünülmüştür. Önceki yıllarda öğleden sonraları 2 - 3 saat yapılan yarışların, bu yıl sabahtan akşama kadar sürecek çeşitli eğlence ve gösteriler ile birlikte düzenlenmesinin halkın yarışlara katılımını arttıracığı ön görülmüştür.²⁸ Bu düzenlemeler ile 25 Mayıs ve 1 Haziran 1934 tarihlerinde gerçekleştirilen ilkbahar at yarışlarının ardından yayımlanan gazete haberlerinde, katılımın önceki senelere oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir.²⁹ Diğer illerden birçok atın geldiği bildirilen Sonbahar yarışlarının ise 19 ve 26 Ekim 1934 tarihlerinde yapıldığı anlaşılmıştır. Genel olarak ilkbahar dönemine benzer şekilde düzenlenen bu yarışların birinci haftasında hiç yarış kazanmamış atların katıldığı bir koşunun düzenlendiği, ikinci haftasında ise daha iyi ve seçkin atların yarıştırdığı belirlenmiştir.³⁰ Bu dönem Samsun'da yapılan yarışların dışında Lâdik ve Havza'da da at yarışlarının düzenlendiği saptanmıştır.^{31,32}

Samsun'da 1935 yılında at yarışlarına katılımı arttırmak üzere alınan çeşitli önlemlere devam edildiği saptanmıştır. Hayvan yetiştiriciliği ve ıslahı konusunda tecrübe sahibi olan dönemin Valisi Fahrettin Kiper'in "*öteden beri at memleketi olan Samsun'da at merakının canlanması ve memlekete gerekli olan kerteğe varması için çalıştığı*" bildirilmiştir. Konu ile ilgili olarak Vali Kiper tarafından at yarışları ile ilgilenen kişilerden bir komisyon oluşturularak yarışlara duyulan ilgiyi arttırmak üzere çalışmalarına başlanmış, Veteriner Müdürlüğünde toplantılar yapılmıştır. Bu amaçla, öncelikle yarış yerindeki tribünler tamir edilerek, yarış alanına ağaçlar ekilmiş, izleyen yıllarda Samsun'da bir atçılık kulübünün açılması planlanmıştır. Komisyon tarafından yarışlara katılımı arttırmak amacıyla yarışlardan önce pehlivan güreşi, eşek yarışı, bisiklet yarışı, yumurta yarışı, çuval yarışı ve halat çekme gibi çeşitli eğlencelerin düzenlenmesine ve bilet ücretlerinin düşük tutulmasına karar verilmiştir.^{29,33} Samsun'da 24 ve 31 Mayıs 1935 tarihlerinde yapılan bu yarışlarda, pistin yeniden düzenlendiği, dinlenme yerlerinin oluşturulduğu ve yiyecek-içecek standının açıldığı bildirilmiştir.³⁴

²⁸ 10 Mayıs 1934 tarih 541 sayılı Samsun Gazetesi s: 1

²⁹ 31 Mayıs 1934 tarih 544 sayılı Samsun Gazetesi s: 1; 7 Haziran 1934 tarih ve 545 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

³⁰ 29 Ekim 1934 tarih 565 sayılı Samsun Gazetesi s: 7

³¹ 8 Kasım 1934 tarih 567 sayılı Samsun Gazetesi s:2

³² 15 Kasım 1934 tarih 568 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

³³ "Samsun İlkbahar At Yarışları" 2 Mayıs 1935 tarih ve 592 sayılı Samsun Gazetesi s: 1

³⁴ 23 Mayıs tarih ve 596 sayılı Samsun Gazetesi, s:2

İlkbahar yarışlarından birkaç hafta sonra, Samsun ili bünyesinde oluşturulan Yarış ve İslah Komisyonu tarafından sadece il kapsamında bulunan yerli, yarım kan ve safkan Arap atları ile devlet aygırlarından olma taylara yönelik düzenlenecek bir yarışın planlandığı bilgisine rastlanmıştır.³⁵ Söz konusu yarışlara ait programın, Samsun Yarış Encümeni Başkanı ve İl Veteriner Direktörü tarafından ıslah amacına uygunluğu onaylandıktan sonra Tarım Bakanlığına gönderileceği ve ilan edileceği açıklanmıştır. Böylelikle, Türkiye yarışlarında birincilikler alan belli sayıdaki birkaç atın, her yıl Samsun'a gelerek bütün ikramiyeyi toplamasından dolayı sönen yarış merakını yeniden canlandırmak ve Samsun'da iyi at yetiştirilmesini teşvik etmek amaçlanmıştır. Yarışların Eylül ayının ilk haftasında başlaması ve birer hafta aralıklarla her ilçede yapılması planlanmıştır.³⁶

Samsun Gazetesi'nde 18 Ekim 1935 tarihinde yayımlanan bir yazıda, ülkemizde at üretiminin yıldan yıla artması ve iyileşmesiyle birlikte Yüksek İslah ve Encümenin koyduğu tedbirler sayesinde at merakının da arttığı ve tüm Türkiye'de at yarışlarına duyulan ilginin canlandığı bildirilmiştir. Bununla birlikte, Samsun'da da at sayısının arttığı, yerli kısraklardan daha iyi cins taylar alınmaya başlandığı ve dışarıdan yarışçı atların getirtildiği kaydedilmiştir. Aynı yazıda, 27 Ekim 1935'te yapılacağı bildirilen Samsun at yarışlarının giriş ve loca ücretlerinin ucuzlatılarak, köylü-kentli bütün halkın at yarışlarını izleyebilmesinin amaçlandığı bildirilmiştir.³⁷ Bununla birlikte 84 atın katıldığı 1934 at yarışlarında 4805 lira, ödül dağıtıldığı, 76 atın katıldığı 1935 yılı yarışlarında ise 4840 lira, para ödülünün dağıtıldığı bildirilmiştir.³⁸

Samsun İl Özel İdaresi tarafından 1936 yılının İlkbahar At Yarışlarından önce, 10 Mayıs'ta sadece il dâhilindeki atlara özel bir yarış düzenleneceği duyurusuna rastlanmıştır.³⁹ Daha sonra yayımlanan diğer bir gazete yazısında, Yüksek Yarış ve İslah Encümeni Programı haberiyle Ankara'dan 1936 yılı yarış programının geldiği ve Veteriner Müdürlüğünde satıldığı bildirilmiş, bu programa göre büyük yarışların birinci hafta koşularının 24 Mayıs 1936, ikinci hafta koşularının da 31 Mayıs 1936 tarihinde yapılacağı duyurulmuştur.⁴⁰ Bu yarışlar hakkında ayrıntılı bilgiler veren 5 Haziran 1936

³⁵ 9 Mayıs 1935 tarih ve 593 sayılı Samsun Gazetesi s: 3.

³⁶ 26 Temmuz 1935 tarih ve 606 sayılı Samsun Gazetesi s:2

³⁷ 18 Ekim 1935 tarih ve 618 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

³⁸ 24 Ocak 1936 tarih 630 sayılı Samsun Gazetesi s: 3

³⁹ 10 Nisan 1936 tarih 640 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁴⁰ 17 Nisan 1936 tarih 641 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

tarhli yazıda, birinci hafta dzenlenen ve Samsun doğumlu yerli yarım kan ve saf kan Arap taylara ayrılan ilk yarışa dđrt tayın katıldığı,⁴¹ her iki haftada da yarış kurallarının ve dzeninin çok iyi sağlandığı, hiğbir karışıklığa izin verilmediği ve mųřterek bahislerin iyi idare edildiği bildirilmiştir.⁴² Bu dđnem ayrıca 7 Haziran 1936 tarihinde Bafra'da il dâhilindeki atlara yđnelik başka bir yarışın da yapıldığı tespit edilmiştir.⁴³

İzleyen dđnemlerde, bđyđk yarışların dışında Samsun ilęelerinde at yarışlarının dzenlenmesi ile ilgili duyuru ve yazıların yayımlanmaya devam ettiği gđrđlmüřtur. Konu ile ilgili olarak, 1936 yılı sonbahar dđneminde Bafra, arşamba, Lâdik ve Havza ilęelerinde yapılması planlanan programlar için Veteriner Mđdđrlđęđ ve Tarım Bakanlığından onay beklendiği yazılmıştır.⁴⁴ Aynı dđnem Samsun Gazetesi'nde yer alan diğer bir habere gđre il dâhilindeki devlet aygırları ile iftleştirilen kısraklardan doğan tayların yarış ve sergilere kabul edilebilmesi için altı ay içinde Veteriner Mđdđrlđęđne kayıt olunarak şahadetnamesinin alınması şart konulmuştur.⁴⁵

Yarış alanında 4 Ekim 1936 Pazar gđnđ bir at sergisinin açıldığı saptanmıştır. Sergiye katılan tay ve kısrakların hepsinin hđkđmet damızlık aygırlarından doğmuş veya doğurmuş olduğu vurgulanarak, 28 tay ve kısraka yapılan puantaj ve muayene sonuçlarına gđre toplamda 1240 lira dđdđl dağıtıldığı bildirilmiştir.⁴⁶ Ayrıca 1936 yılı içerisinde Samsun'da bulunan yedi adet aygırdan biri merkezde olmak üzere ikisi Bafra'ya, ikisi arşamba'ya, ikisi Havza'ya gđnderilerek çiftleştirme yapıldığı ve geçen yıllara nazaran devlet aygırlarına olan ilginin arttığı bilgisine rastlanmıştır.⁴⁷

Samsun'da 1937 yılının İlkbahar yarışlarının 23 Mayıs Pazar gđnđ başlatıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca at ırklarının ıslahı için, Samsun Vali Yardımcısı Orhan Sami Gđven'in Başkanlığında 13 Eylđl 1937 tarihinde toplanan "*Samsun Hayvan Islah Komisyonu*" tarafından Yđksek Yarış ve Islah Encđmeni'nin dışında İl Özel İdaresi bđnyesinde, Samsun il sınırları içinde bulunan at ırklarının ıslahı amacıyla yarışların dzenlenmesine karar verilmiştir.⁴⁸ Bu arada her yıl dzenlenmeye başlanan Samsun At Sergisinin ise Vali Fuat Tuksal, Belediye Başkanı, Veteriner Mđdđrđ ve birçok davetlinin

⁴¹ 25 Mayıs 1936 tarih 647 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁴² 5 Haziran 1936 tarih 648 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁴³ 18 Haziran 1936 tarih ve 649 sayılı Samsun Gazetesi s:1

⁴⁴ 10 Temmuz 1936 tarih 653 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁴⁵ 18 Eylđl 1936 tarih ve 663 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁴⁶ 9 Ekim 1936 tarih ve 666 sayılı Samsun Gazetesi, s: 2

⁴⁷ 29 Ekim 1936 tarih 668 sayılı Samsun Gazetesi s: 3

⁴⁸ 20 Ağustos 1937 tarih 708 sayılı Samsun Gazetesi s: 1

katılımıyla 26 Eylül 1937 tarihinde, yarış alanında törenle açıldığı saptanmıştır. Toplam 81 tay ve kısrakın katıldığı sergide son yılların en yüksek katılımına ulaşıldığı tespit edilmiştir. Nitekim daha önce düzenlenen sergilerde 1934 yılında 25, boğa ve ineklerin de dâhil olduğu 1935 yılında 50, 1936 yılında ise 28 adet atın katılımı tespit edilmiştir. Sergide dereceye giren tay ve kısraklara farklı miktarlarda para ödülleri verildiği bildirilmiştir.⁴⁹

Yüksek Yarış ve Islah Encümeni tarafından Samsun'da düzenlenecek olan 1937 yılı Sonbahar Yarışlarının ilk haftasının 17 Ekim Pazar günü, ikinci haftasının 24 Ekim Pazar günü yapılacağı ve Özel İdare tarafından il atlarına mahsus yarışın ise büyük yarışın hemen arkasından 31 Ekim Pazar gününde düzenleneceği duyurulmuştur.^{43,50} Yarışlarda, birinci haftanın ilk koşusu hiç yarış kazanmamış olan ve Samsun'da doğup büyüyen üç yaşındaki yarım kan ve safkan Arap taylarına ayrılmış, ancak mevcut tayların hiçbirinin hükümet tarafından tescil edilmemesi, hayvan sahiplerinin ellerinde pedigrisi⁵¹ bulunmaması ve devlet aygırlarından üretilen tayların henüz 2 yaşında olması dolayısıyla bu yarış yapılamamıştır. İkinci yarış, 1937 yılında kazandığı ödül toplamı 250 lirayı geçmeyen yerli, yarım kan ve safkan Arap atlarına ayrılmış ve yarışa toplam sekiz at katılmıştır. Yerli yarım kan ve safkan atlar için düzenlenen üçüncü yarışa 5 atın katıldığı, yalnızca safkan Arap atlarına mahsus olan dördüncü yarışa dört atın katıldığı bildirilmiştir. İkinci haftanın ilk koşulunda aranan şartlar, birinci haftanın ilk koşulundaki şartlar ile aynı tutulmuş ve yine bu özelliklere sahip bir tay bulunamadığı için yarış yapılamamıştır. İkinci yarış, yerli yarım kan ve safkan Arap atlarına ayrılmış ve bu yarışa 7 at, yerli yarım kan ve safkan Arap kısraklarına ayrılan üçüncü yarışa 3 kısrak katılmış, sadece safkan Arap at ve kısraklarından oluşan dördüncü yarışta 5 at koşmuştur. Samsun Özel İdaresi tarafından üçüncü haftada düzenlenen yarışlar ise üç koşu olarak planlanmıştır. Bu koşulardan ilki üç yaşında yerli, yarım kan ve safkan Arap taylarına yönelik düzenlenmiş, ancak bu şartı taşıyan sadece bir tay kayıt olarak koşturulmuştur. Benzer şekilde ikinci yarışta da bir atın kaydolduğu bildirilmiştir. Üçüncü koşu, dört ve daha yukarı yaştaki yerli, yarım kan ve safkan Arap atlarına ayrılıp bu yarışa altı atın katılımı gerçekleşmiştir.⁵²

⁴⁹ 01 Ekim 1937 tarih 714 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

⁵⁰ 24 Eylül 1937 tarih 713 sayılı Samsun Gazetesi s: 1

⁵¹ Atlara ait soy kütüğünün kayıt altına alındığı sistem.

⁵² 25 Kasım 1937 tarih ve 718 sayılı Samsun Gazetesi s: 2

Samsun Gazetesinde il kapsamında yapılan at ıslahı çalışmaları ile ilgili olarak verilen bir haberde, yeni satın alınan safkan ve yarım kan Arap ve yarım kan Nonyos aygırları ile birlikte Samsun'da bulunan aygır sayısının 7'ye ulaştığı bildirilmiş, bu aygırların çiftleştirilmek üzere merkez dışında Bafra, Çarşamba ve Havza'ya gönderildiği, Sivas Aygır Deposunda, aygırların çiftleştirilmesi ve bakılması konusundaki staj gören seyislerin de Samsun'a geldiği bilgisi paylaşılmıştır.⁵³

Samsun'da 1938 yılında İlkbahar At Yarışlarının birinci haftasının 22 Mayıs Pazar günü yapılacağı, yarış programının hazırlandığı ve il dışından değerli atların geldiği duyurulmuştur. Kalabalık geçen yarışların, önceki dönemlere benzer şekilde dörder kulvardan ibaret olarak iki hafta yapıldığı, yarışlar sırasında bisiklet yarışı, pehlivan güreşi, yumurta yarışı gibi çeşitli eğlencelerin düzenlendiği ve tribünlerin tamamen dolduğu bildirilmiştir.⁵⁴ Yine 1939 yılı yarışlarının benzer şekilde 21 ve 28 Mayıs günlerinde gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır.⁵⁵ Bu tarihten sonra ulaşabilen yerel basın kaynaklarından at yarışları ile ilgili ilk duyuru 1943 yılına ait olup, 10 Ekim 1943 tarihinde at yarışlarının yapıldığı haberi paylaşılmıştır.⁵⁶ Bununla birlikte, söz konusu dönem ile ilgili olarak II. Dünya Savaşı'nın at yarışları ve yetiştiriciliğini olumsuz etkilediği bildirilmesine (Üyken 2000; Köstem 2000) karşın gerek ulaşabilen yerel basın kaynaklarından gerekse Türker (1971) tarafından verilen bilgiler doğrultusunda, Samsun yarışlarının 1944 yılına kadar yapılmaya devam ettiği anlaşılmıştır. Bu tarihten itibaren ise yarış sahasının hava alanı olarak kullanılması ve uçak seferlerinin başlatılması için Türk Hava Yollarına devredilmesi gündeme gelmiştir. Bu devir sırasında, her ne kadar “*eskisi gibi at yarışlarının yapılması*” şartı tapu kaydına⁵⁷ şerh edilmiş olsa da söz konusu alanın uçakların iniş ve kalkışlarına yönelik düzenlenebilmesi amacıyla, Mutasarrıf Hamdi Bey ve Vali Fahri Bey döneminde yaptırılan tribün ve hakem kulelerinin yıkılması, her yıl geleneksel hale gelen at yarışlarının sonlandırılmasına neden olmuştur. İzleyen zamanlarda Hipodrom arazisinin hava alanına uygun olmadığı anlaşılmış, bunun üzerine İlyas Köyü civarında yeni ve modern bir havaalanı inşasına başlanmıştır (Türker, 1971).

⁵³13 Mayıs 1938 tarih 744 sayılı Samsun Gazetesi s:1

⁵⁴27 Mayıs 1938 tarih 746 sayılı Samsun Gazetesi s:2; 03 Haziran 1938 tarih 747 sayılı Samsun Gazetesi s:1

⁵⁵ 24 Mayıs 1939 tarih 833 sayılı Ahali Gazetesi s: 2; 31 Mayıs 1939 tarih: 834 sayılı Ahali Gazetesi s: 2

⁵⁶15 Ekim 1943 tarih 1023 sayılı Ahali Gazetesi s:1

⁵⁷ Samsun Tapu Dairesinde 105-2 ada/parselde kayıtlı olan yarış alanının, sahibi tarafından yarışların yapılması şartıyla Hazineye hibe edildiği ve kullanım hakkının da İl Özel İdareye verildiği bildirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Türker, (1971).

Diğer taraftan İstanbul'da Veliefendi Hipodromunda 1949 yılında çıkan yangın, at yarışçılığında otoritenin tek elde toplanması düşüncesini pekiştirmiş, yarışçılığın teknolojik gelişime ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Bu amaçla, gerçekleştirilen girişimler Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle sonuçlanmış, yarışçılıkta ihtiyaç duyulan otoriteyi karşılayabilmek üzere Demokrat Parti Genel Sekreteri Fevzi Lütüfî Karaoğlu, Saim Önhon, Prens Halim Sait, Nejat Evliyazade ve Sait Akson tarafından 23 Ekim 1950 yılında Jokey Kulübü kurulmuştur (Üyken, 2000; Köstem, 2000). Bakanlar Kurulu Kararıyla 07 Ocak 1953 tarihinde kamu yararına çalışan bir dernek olarak kabul edilen kulübün adı, daha sonra "Türkiye Jokey Kulübü" olarak değiştirilmiştir (Köstem, 2000).

Samsun İl Özel Meclisinde 1952 yılı bütçe görüşmeleri sırasında sekiz yıl ara verilen Samsun at yarışlarının tekrar düzenlenmesi amacıyla Çarşamba'lı Necmi Erkmen tarafından teklif edilen 10.000 liralık ödeneğin itirazsız ve oybirliğiyle kabul edilmesi üzerine yarışlar için yeniden çalışmalara başlanmıştır. Söz konusu yılın ilkbahar yarışlarının halk tarafından büyük bir heyecanla karşılandığı bildirilmiştir. Bu dönem Samsun Veteriner Müdürü olarak görev yapan Türker (1971) 1952 yılında yapılan ilk yarış gününde şahit olduğu halkın coşkusunu "*bu öyle bir kalabalıktı ki, seyircilerin gözlerindeki heyecanı, meraklıların neşesini, hatta bu kadar geniş bir kitlenin intizamını tarife imkân bulamıyorum*" ifadeleriyle anlatmıştır. Tarım Bakanlığının 1592 sayılı Talimatnamesine⁵⁸ tabi olarak yapılan yarışların muayene ve kayıt günlerinin yarışlardan üç gün önce başlayacağı bildirilmiş, yarışlara katılacak yarım kan atların menşei şahadetnameleri, safkan atların ise pedigrilerinin bulundurulması şart koyulmuştur (Türker, 1971). Bu kapsamda, Samsun İl Özel İdaresi tarafından üç hafta düzenlenen 1952 yılı Sonbahar At Yarışları Programı (Şekil 7) aşağıdaki şekilde bildirilmiştir;

"Birinci Hafta

5 Ekim 1952 Pazar

Birinci Koşu: Üç yaşındaki yarım kan Arap erkek ve dişi taylara mahsustur. Birinciye 245, ikinciye 70. üçüncüye 35 lira ödül verilecektir. Giriş ücreti 3,50 lira mesafe 1.400 m jokey ağırlığı azami 56 kilodur.

⁵⁸ Bu dönem at yarışı ile ilgili kurallar 7 Nisan 1949 tarih ve 7176 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "904 Sayılı İslahî Hayvanat Kanununun Sureti Tatbikini Gösteren Talimatnameye Ek At Yarışları Hakkında Muvakkat Yönetmelik" ile hükme bağlanmıştır.

İkinci Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarım kan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinciye 245, ikinciye 70, üçüncüye 35 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 3,50 lira mesafe 2.200m, jockey ağırlığı azami 58-60 kilodur.

Üçüncü Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinciye 350, ikinciye 100, üçüncüye 50 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 5 lira mesafe 2.400m, jockey ağırlığı azami 58-60 kilodur.

İkinci Hafta

12 Ekim 1952 Pazar

Birinci Koşu: Üç yaşındaki safkan Arap erkek ve dişi taylara mahsustur. Birinciye 280, ikinciye 80, üçüncüye 40 lira ödül verilecektir. Giriş ücreti 4 lira, mesafe 1.400 m, jockey ağırlığı azami 56 kilodur.

İkinci Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinci 385, İkinciye 110, üçüncüye 55 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 5,50 lira, mesafe 2.600m, jockey ağırlığı azami 58-60 kilodur. Yıl içinde kazandığı ödüller 500 liraya kadar olanlara 3, 1.000 liraya kadar olanlara 5, ödülleri 1.000 liradan fazla olan atların jockeylerine de 7kg eklenir.

Üçüncü Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarım kan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinci 280, ikinciye 80, üçüncüye 40 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 4 lira, mesafe 2.400m, jockey ağırlığı azami 58-60 kilodur. Yıl içinde kazandığı ödüller 500 liraya kadar olanlara 3, 1.000 liraya kadar olanlara 5, ödülleri 1.000 liradan fazla olan atların jockeylerine de 7kg eklenir.

Üçüncü Hafta

19 Ekim 1952 Pazar

Birinci Koşu: Üç yaşındaki yarım kan Arap erkek ve dişi taylara mahsustur. Birinciye 245, ikinciye 70, üçüncüye 35 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 3,50 lira, mesafe 1.400m, jockey ağırlığı azami 56 kilodur. Ödülleri 500 liraya kadar olan atların jockeylerine 2kg, 1.000 liraya kadar olan atların jockeylerine 4kg, 1.000 lirayı geçen atların jockeylerine de 6kg eklenir.

İkinci Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarım kan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinciye 245, ikinciye 70, üçüncüye 35 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 3,50 lira, mesafe 2.600m, jockey ağırlığı azami 58-60 kilodur. Yıl içindeki ödülleri toplamı

500 liraya kadar olan atların jokeylerine 3kg, 1.000 liraya kadar olan atların jokeylerine 5kg, daha fazla kazancı olan atların jokeylerine de 7kg eklenir.

Üçüncü Koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan Arap at ve kısraklara mahsustur. Birinci 525, ikinciye 150, üçüncüye 75 lira ödül verilecektir. Katılım ücreti 7,50 lira, mesafe 2.800m, jokey ağırlığı azami 58-60 kilodur. Yıl içindeki ödülleri toplamı 500 liraya kadar olan atların jokeylerine 4kg, 1.000 liraya kadar olan atların jokeylerine 8kg, daha fazla kazancı olan atların jokeylerine de 10kg eklenir.”

SAMSUN İLİ

Özel İdaresi SONBAHAR At Yarışları

Üç Hafta Yarışlarının İkramiye Tutarı 4000 Liradır

Yarışlara Türkiye'nin her tarafından şöhretli Atlar iştirak edecekler

Samsun ve civarının tarihi şöhreti haiz At yarışları canlandırılacaktır

Yarışlar Saat 13 de Başlar

Birinci Hafta
5 Ekim 1952 Pazar Günü

Yarışlar Saat 13 de Başlar

Birinci koşu: Tay Koşusu Üç yaşındaki safkan arap erkek ve dişi taylara mahsustur. İkramiyesi 350 lira, Birinciyeye 245, ikinciyeye 70, üçüncüye 35 liradır. Dahuliyeye 3,5 lira, Mesafe 1400 metre, Siktet 56 kilodur.

İkinci koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarıkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 350 lira, Birinciyeye 245, ikinciyeye 70, üçüncüye 35 liradır. Dahuliyeye 3,5 lira, Mesafe 2200 metre, Siktet 58-60 kilodur.

Üçüncü koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 500 liradır, Birinciyeye 350, ikinciyeye 100, üçüncüye 50 liradır. Dahuliyeye 4 lira, Mesafe 2400 metre, Siktet 58-60 kilodur.

İKİNCİ HAFTA
12 Ekim 1952 Pazar Günü

Birinci koşu: Tay Koşusu Üç yaşındaki safkan arap erkek ve dişi taylara mahsustur. İkramiyesi 400 lira, Birinciyeye 280, ikinciyeye 80, üçüncüye 40 liradır, dahuliyeye 4 lira, mesafe 1400 metre, Siktet 56 kilodur.

İkinci koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 550 lira, birinciyeye 385, ikinciyeye 110, üçüncüye 55 liradır, dahuliyeye 5,5 lira, mesafe 2600 metre, Siktet 58-60 kilodur.

Üçüncü koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarıkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 400 lira, Birinciyeye 280, ikinciyeye 80, üçüncüye 40 liradır, dahuliyeye 4 lira, Mesafe 2400 metre Siktet 58-60 kilodur.

ÜÇÜNCÜ HAFTA
19 Ekim 1952 Pazar Günü

Birinci koşu: Tay Koşusu Üç yaşındaki yarıkan arap erkek ve dişi taylara mahsustur. İkramiyesi 350 lira, Birinciyeye 245, ikinciyeye 70, üçüncüye 35 liradır, dahuliyeye 3,5 lira, Mesafe 1400 metre Siktet 56 kilodur.

İkinci koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yarıkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 350 lira, Birinciyeye 245, ikinciyeye 70, üçüncüye 35 liradır, dahuliyeye 3,5 lira, Mesafe 2000 metre Siktet 58-60 kilodur.

Üçüncü koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki safkan arap at ve kısraklara mahsustur. İkramiyesi 750 lira, Birinciyeye 525, ikinciyeye 150, üçüncüye 75 liradır, dahuliyeye 7,5 lira, mesafe 2800 metre, Siktet 58-60 kilodur.

1- Yarışlar Tarım Bakanlığının 1592 tarihli talimatnamesi ahkâmına göre yapılacaktır
2- Hazeyne ve Kayıt Birinci Hafta için 2 EKİM den 4 EKİM 1952 Cumartesi, İkinci Hafta için 9 EKİM den 11 EKİM 1952 Cumartesi, Üçüncü Hafta için 16 EKİM den 18 EKİM 1952 Cumartesi günleri Saat 13 e kadar yapılacaktır.
3- Yarışlara girecek Yarışkanları Menaje şahadetnamele, Safkanları Pedigree'leri mutlaka beraberlerinde getirecektir.

Şekil 7. Samsun'da 1952 yılında düzenlenen Sonbahar At Yarışları Programı (Kenan Hazneci Koleksiyonu)

Samsun'da yeniden başlayan at yarışları çeşitli nedenlerle 1953 yılında yapılamamış, ancak 1954 yılı yarışları için finansal girişimlerde bulunulduğu

kaydedilmiştir. Bu amaçla dönemin Samsun Valisi Turgut Başkaya, Veteriner Müdürü Hasan Ali Türker ile Daimî Encümen Üyesi Asaf Saraçoğlu ve Hakkı Yıldız tarafından Ziraat Bakanı Nedim Ökmen ziyaret edilerek, Samsun at yarışları için Bakanlıktan destek talebinde bulunulmuştur. Bunun üzerine, Ziraat Bakanlığının himayesi altına alınan yarışlar 1954 yılından itibaren her yıl düzenlenmeye başlanmıştır (Türker, 1971; Genç ve Özgür, 2017).

Ülkemizde programlı at yarışlarının uzun yıllar önce yapılmaya başlamasına rağmen “*At Yarışları Hakkında Kanun*”⁵⁹ 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu Kanuna göre at yarışları düzenleme görevi Tarım Bakanlığına verilmiş, yarışların yapılacağı yerlerin tespitinde ise Tarım Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kurulunun onaylaması şartı getirilmiştir. Aynı Kanunla Tarım Bakanlığı, İstanbul, Ankara ve İzmir at yarışlarını ve müşterek bahisleri düzenleme yetkisini Türkiye Jokey Kulübüne devretmiştir. Ziraat Bakanlığının desteğini alan Samsun at yarışlarında ise 1956 yılından itibaren Türkiye Jokey Kulübününün bir miktar ikramiye ödeneğine katkıda bulunduğu bildirilmiştir (Türker, 1971)

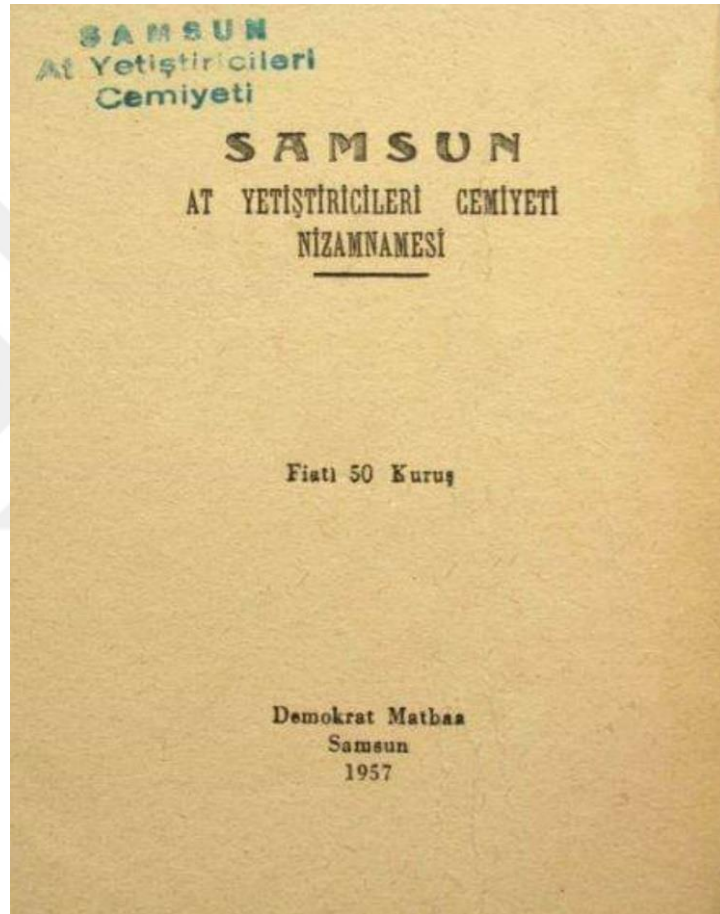
Bununla birlikte, At Yarışları Hakkında Kanunu’nun sekizinci maddesine dayanılarak yayımlanması öngörülen “*At Yarışları Nizamnamesi*” ve “*At Yarışları Müşterek Bahisler Nizamnamesi*”, Bakanlar Kurulu onayıyla 19 Temmuz 1955 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁶⁰ Bu düzenlemelerle at yarışlarının bir otoriteye bağlanarak belirli bir disiplin altında yapılması, saygın bir spor ve eğlence çerçevesinde kalması hedeflenmiştir (Yaşar ve ark.1997). Buna uygun olarak, Samsun’da 1955 ve 1956 yıllarında yayımlanan at yarışları programlarında bu dönem düzenlenen yarışların 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun ve Kanuna bağlı olarak çıkan Nizamnamelerin hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir.

Aynı dönem, Samsun’da at yetiştiricilerinin uzun yıllar devam eden yarışçılık faaliyetlerine katkı sağlamak özellikle de yarış atlarını teşvik etmek, yarış miktarını arttırmak ve atçılığı geliştirmek üzere 1956 yılında “*Samsun At Yetiştiricileri Cemiyeti*” adlı bir dernek kurulmuştur. Derneğin Nizamnamesinde (Şekil 8) kuruluş amacı, “*Samsun merkez, ilçe, nahiye, köy ve çiftliklerinde yetiştirilen safkan Arap ve yarım kan Arap at ve kısrakların çoğaltılması ve gerek biniciliği ve gerekse at yarışlarını teşvik etmek suretiyle*

⁵⁹ At Yarışları Hakkında Kanun, 15 Temmuz 1953 tarih ve 8458 sayılı RG

⁶⁰ Kararname, 23 Ağustos 1955 tarih ve 9085 sayılı RG

atçılığımızın ıslahını sağlamak” olarak belirtilmiştir. Derneğin bu amacını gerçekleştirmek üzere Samsun merkezinde, ilçelerde ve uygun görülen yerlerde, kanun ve yönetmeliğe uygun bir şekilde at yarışları, yetiştirme sergileri, binicilik yarışları ve diğer atlı sporları düzenlemesi ve idare etmesi kararlaştırılmış, özellikle gençler arasında at sevgisi, binicilik ve yarış merakını canlandırmak ve gençleri bu sporlara alıştırmak için çalışmalarında bulunacağı bildirilmiştir. Türker (1971), kuruluşundan kısa bir zaman sonra derneğin Bafra, Çarşamba gibi ilçelerde geniş ilgi gördüğünü bildirmiştir.



Şekil 8. Samsun At Yetiştiricileri Cemiyeti Nizamnamesi'nin kapak sayfası (Baki Sarısakal Koleksiyonu)

Diğer taraftan, Samsun'da at yarışlarını tek bir elden düzenlemek üzere 1958 yılında “Samsun Atlı Spor Kulübü”nün (Şekil 9) kurulduğu saptanmış, ancak kulübün faaliyetleri ile ilgili olarak yazılı bir kaynak tespit edilememiştir. Bununla birlikte, Samsun Atlı Spor Kulübünün kurucularından Kerim Köktener'in oğlu Ziya Köktener ile yapılan sözlü görüşmelerden Kulüp tarafından düzenlenen yarışların 1971 yılına kadar devam ettiği, bu

tarihten sonra yarış alanının sanayi bölgesi olarak kullanılmaya başlandığı ve böylelikle 70 yıla yakın bir geçmişi olan Samsun at yarışlarının sonlandırıldığı bilgisine ulaşılmıştır⁶¹.



Şekil 9. Samsun Atlı Spor Kulübü tarafından 1967 yılı at yarışlarında verilen kupa (Ziya Köktener Koleksiyonu)

Yarış alanı ile ilgili olarak Yılmaz (2012), Mert Irmağının kenarında bulunan ve yer yer bataklıklarla kaplı bu yerin, 1970’li yıllardan itibaren ıslah edilerek yaşanabilir hale getirilmesi, yeni yolların yapılması ve Samsun şehrinin sanayi kesiminin bu alana doğru kayması, sonrasında bölge nüfusunun hızla arttığını ve yarış alanının kentsel yerleşim içine dâhil olduğunu bildirmiştir.

⁶¹ 04.09.2019 tarihinde Ziya Köktener ile yapılan sözlü görüşme

5. TARTIŞMA

Osmanlı Devleti'nde ilk düzenli at yarışlarının 1856 yılında İzmir'de yapılmaya başlandığı, 1864 yılında ise İstanbul'da "*Dersaadet Jokey Kulüp*" diğer adıyla "*Cemiyeti Sipahiye*"nin kurulduğu (Köstem, 2000; Üyken, 2000) göz önüne alındığında, Samsun'da yapılan at yarışlarının ülkemizde düzenlenen ilk yarışlar arasında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte, İzmir ve İstanbul yarışlarının İngilizler başta olmak üzere bu dönem Osmanlı Devleti'nde yaşayan yabancı soylu kişilerin çabalarıyla yapılmasına karşın Samsun'da düzenlenen yarışların Hamdi Simavi Bey'in önderliğinde yerli halkın çabalarıyla gerçekleştirildiği dikkati çekmiştir. Bu durum, Samsun yerel halkının at yetiştiriciliği ve yarışlarına duyduğu ilgi ve merak ile açıklanabilir. Yine bazı kaynakların (Köstem, 2000; Dinçer ve Yaşar, 2002;), Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-1878) kaybedilmesi üzerine İstanbul'da at yarışları gibi spor eğlencelerine ara verilmesine rağmen Samsun'da düzenli at yarışlarının yapılmasına devam edildiğini kaydetmesi, bu ilgi ve merakın bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Samsun ve Türkiye'de at yarışları tarihi hakkında bilgi veren birçok kaynaktan (Türker, 1971; Köstem, 2000; Üyken, 2000; İpek ve Yılmaz, 2011; İpek, 2012) Samsun'da düzenli at yarışlarının başlangıç yılı 1901 olarak bildirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi belgeleri arasında yer alan ve Trabzon Vilayetinden Dâhiliye Nezaretine gönderildiği belirlenen 18 Mart 1902 tarihli bir telgrafta⁵, "...iki üç senedir Samsun'da icra kılınmakta olan at yarışının bu sene dahi Mayıs'ta icra olunacağı..." ifadesine yer verilmesi, yarışların 1901 yılından önce başladığını göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan arşiv taramaları sırasında saptadığımız 1 Haziran 1914 tarihli "*Samsun At Koşuları Programı*"nın⁴ kapak sayfasında "*on beşinci sene*" ifadesinin yazılması, yine 1903 yılında düzenlenen at yarışlarında ikincilik ödülü olarak verildiği saptanan madalyanın (Şekil 4) üzerinde at yarışlarının dördüncü senesi olduğunun bildirilmesi, yarışların başlangıç tarihinin aslında 1899 yılı olduğunu doğrulamıştır.

Samsun at yarışlarının şehrin sosyal yaşamı ile birlikte ekonomisine de önemli bir hareketlilik ve canlılık getirdiği söylenebilir. Özellikle yirminci yüzyılın başında at yarışlarından önce ve sonra düzenlenen ve her türlü yerli ürün ile hayvanların satış ve sergisinin yapıldığı pazar ve panayırın bu ticari canlılıktan yararlanmak üzere kurulduğu ve dolayısıyla at yarışlarının şehrin ekonomisine önemli bir katkı sağladığı

ileri sürülebilir. Türker (1971) ve Sarısakal'ın (2008), yarış dönemlerinde şehir dışından yarışa katılacak olan at ve atların sahipleri yanında yarış meraklıları ve seyircilerinden oluşan kalabalık bir kitlenin de Samsun'a geldiğini ve bu kitlenin şehre hareketlilik kattığını bildirmesi, bu kanıyı doğrulamaktadır. Samsun yarışlarına gösterilen yoğun ilginin, söz konusu dönemde devreli at yarışlarının çok az yerde yapılıyor olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim, Sarısakal (2008), yarışların yapıldığı ilk dönemlerde tribünlü, hakemli ve daire şeklinde koşu pistine sahip yarış alanının, İzmir dışında bir tek Samsun'da olduğuna dikkat çekmiştir.

Samsun at yarışları ve beraberinde kurulan panayırların, şehrin at yetiştiriciliği ve ıslahına ilişkin faaliyetlerine ivme kazandıran etkenler arasında olduğu kabul edilebilir. Söz konusu dönemlerde at yetiştiriciliği ile ilgilenen kişilerin sayısının giderek artması, nitelikli atların pazarlanması ve özellikle Samsun yetiştirmesi ile ünlü atların diğer illere götürülmesi (Köstem, 2000), bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir. Yine 5 Nisan 1905 tarihli arşiv belgesinde⁸ yarışlara dışarıdan katılan hayvan sahipleri ve izleyicilerin panayıra katılma olanağı bulmalarından dolayı Samsun tarım, ticaret ve sanatının geliştirilmesi, iyi cins evcil hayvanların çoğaltılarak yaygınlaştırıldığı bildirilmesi, bu görüşü desteklemektedir. Konu ile ilgili olarak Türker (1971), Samsun bölgesine özgü Canik atlarının yetiştiriciliğinin geliştirilmesine ilişkin özellikle Bafra, Çarşamba ve Terme ilçelerinin teşkilatlandırıldığını, bu atlara ilişkin ıslah çalışmalarının yaklaşık 1914 yılına kadar yoğun bir biçimde sürdürüldüğünü ve Samsun yetiştirmesi ile ünlü bu atlardan damızlık kısarak ve aygırların birçok vilayete gönderildiğini bildirilmiştir. Diğer taraftan, Samsun at yarışlarına gösterilen ilginin devam etmesine karşın at yetiştiriciliği ve ıslah çalışmalarının siyasi, ekonomik ve sosyal koşulların etkisi altında belirli dönemlerde değiştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşları yıllarında ortaya çıkan Pontus İsyanı sırasında eşkıya çeteleri tarafından atların kaçırılması ve at sahiplerine büyük zararlar verilmesi, Samsun atçılığına darbe vuran etkenler arasında sayılmış, at yetiştiriciliği ile ilgili faaliyetlerin azalmasına neden olmuştur (Sarısakal, 2008).

Samsun at yarışlarının ardından gerçekleştirilen ödül törenlerinin mutasarrıflar tarafından bizzat yapılması (Türker, 1971), at yarışlarına verilen önemin bir göstergesi olduğu kadar, halkı yarışlara teşvik eden bir uygulama olarak da düşünülebilir. Ayrıca,

yarışların düzenlendiği ilk yıllarda at yarışlarının ardından padişaha yapılan dualar, Osmanlı Devleti'nin Samsun yarışlarına verdiği desteğin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Dığıroğlu'nun (2011), bu tür organizasyonların merkezî devletin ve padişahın gücünün taşradaki göstergesi olduğu düşünöldüğünde ticari ve sosyal amaçlarla düzenlenen panayır ve at koşularının padişaha yapılan toplu dua ile bitirilmesinin daha anlamlı hale geldiğini bildirmesi, bu kanıyı desteklemektedir.

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde peşi sıra gelen Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşları nedeniyle Osmanlı Devleti'nde siyasi, askeri ve ekonomik açıdan oldukça çalkantılı ve sıkıntılı bir döneme rağmen Samsun'da at yarışlarına duyulan ilginin devam etmesi dikkat çekici bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı dönem yarışların programa bağlanması, idare, hakem, muayene ve kabul kurullarının oluşturulması, yarışlarda uyulması gereken kuralların ayrıntılandırılması, bu ilginin somut kanıtları olarak değerlendirilebilir. Yine Samsun at yarışlarının vatandaşlarla birlikte idareciler tarafından da büyük ölçüde desteklenmesinin, yarışlara olan ilgiyi arttırdığı, buna bağlı olarak yarış kurallarının ve düzeninin geliştirilmesini sağladığı ileri sürülebilir. Samsun'da özellikle 1920'li yıllarda düzenlenen yarışların mutasarrıfların başkanlığında yapılması, yarışlar için oluşturulan kurullarda idarecilerin yanı sıra Samsun eşrafından öne çıkan isimlerin bulunması, hatta bazı valilerin bizzat kendi atlarını yarışlara katması (Türker, 1971), bu görüşü güçlendirmektedir. Yine Samsun at yarışlarının ilk dönemler müşterek bahis yapılmadan gerçekleştirilmesi ve at yarışlarına ilişkin ikramiye ve diğer etkinlik giderlerinin Samsun sancağı tarafından karşılanması da (Köstem, 2000) idarenin at yarışlarına desteğini gözler önüne seren diğer bir örnek olarak düşünölebilir. Bununla birlikte, belirli dönemlerde Samsun at yarışları sırasında düzenlenen yaya koşusu, engelli yaya koşusu, mukavemet koşusu, boks, futbol, bisiklet yarışı gibi çeşitli spor oyun ve eğlencelerinin de yarışlara gösterilen ilgiyi arttırdığı, yarış organizasyonlarının sadece at koşusu ile sınırlı kalmadığı, böylelikle at koşularının adı geçen spor faaliyetlerinin halk arasında yaygınlaştırmasını sağladığı söylenebilir.

Yirminci yüzyıl başında Samsun at yarışlarına katılan binicilerin atlarına eysiz bindikleri, hem Türker (1971) hem de Köstem (2000) tarafından bildirilmiştir. Bu açıdan ilk dönemler Samsun at yarışlarının günümüz yarışları ve Avrupa'da düzenlenen yarışlar ile bir benzerlik taşımadığı ancak zamanla daha ayrıntılı bir şekilde organize edilerek modern yarışçılık kurallarına uydurulmaya çalışıldığı ileri sürülebilir. Yarışlara katılan

atların ırk özelliklerinin göz önünde tutulduğu 1920 yılı yarışlarının, Canik atları, Anadolu atları, Arap ve melez atlar için ayrı kulvarlarda yapılması ve yarışa katılan atlara yaş sınırlamasının getirilmesi, izleyen yıllarda atların ırk ve yaş özelliklerinin yanı sıra cidago yükseklikleri ve binicilerin ağırlıkları ile ilgili sınırlamaların da getirilmesi, yarış sırasında biniciler tarafından yapılması yasaklanan kuraldışı davranışların ayrıntılı bir biçimde bildirilmesi ve yarış sırasında hakemin tarafsızlığının sağlanması amacıyla önlemlerin alınmaya çalışılması bu kapsamda gerçekleştirilen uygulamalar olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan 1920 yılı ilkbahar dönemi yarışları için hazırlanan programın sekizinci maddesi ile yarışa katılan atların performansını arttırmak üzere hayvanlara verilen ilaçların önüne geçilmesi için cezai yaptırım getirildiği görülmektedir. Yarışlarda haksız rekabeti önlemek amacıyla eklenen bu maddenin, Türkiye’de at yarışlarında doping kullanımı ile ilgili getirilen yasakların ilk örneklerinden olduğu söylenebilir. Cumhuriyet’in ilanından sonra “904 Sayılı Islah-ı Hayvanat Kanununun Sureti Tatbikini Gösteren Talimatnameye Ek At Yarışları Hakkında Muvakkat Yönetmelik”⁶² ile hukuki dayanağına kavuşan bu kısıtlama günümüzde “Doping Muayene Yönetmeliği”⁶³ uyarınca devam etmektedir.

Cumhuriyet Hükümetinin ülke genelinde olduğu gibi Samsun’da da hayvan yetiştiriciliği faaliyetlerini geliştirmek üzere at yarışı ve sergilerini desteklediği ileri sürülebilir. Samsun yarışlarının, 1928 yılında Yüksek Yarış ve Islah Encümeni tarafından himaye altına alınması ile Samsun at yarışlarının daha ayrıntılı bir şekilde organize edilerek, modern yarışçılık kurallarına uydurulduğu, yarışçılık ve at yetiştiriciliğinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalar gerçekleştirildiği kabul edilebilir. Bu çalışmalar arasında Yüksek Yarış ve Islah Encümeninin getirdiği uluslararası kural ve yöntemler dâhilinde Samsun yarışçılığının disipline edilmesi ve yarış organizasyonlarının yapılması, yarışlara katılımı arttırmak amacıyla öncekilere oranla daha büyük ikramiyelerin verilmesi sayılabilir. Öte yandan Encümen tarafından yarışçılığı desteklemek üzere büyük ikramiyelerin verilmesinin, diğer illerden at yarışlarına katılımı önemli ölçüde arttırmasına rağmen Samsun ve civarındaki at yetiştiriciliğini azaltan nedenlerden biri olduğu ileri sürülebilir. Sarısakal’ın (2008) Samsun at yarışı ödüllерinin İzmir, Balıkesir ve Bandırma gibi yerlerden gelen atların alınmasını “Samsun gibi at

⁶² 07.04.1949 ve 7176 sayılı RG

⁶³ 08.11.2007 ve 26694 sayılı RG

yetiştirme ve ata binme konusunda birinci mevki yer tutan ve bu işte tarihe malik olan bir memlekette esefle anılacak bir hadise” olarak ifade etmesi, bu kanıyı güçlendirmektedir. Bu durum, dönemin gazete yazılarında^{12,18,25} da eleştirilmiş, yarışçılıkla uğraşan kişilerin sahip oldukları iyi koşan atlarla şehir şehir gezerek, yarış ödüllerinin tamamını veya büyük bir kısmını almalarının yarışların ticari yönünün ağır basmasına neden olduğu vurgulanmıştır. Konu ile ilgili olarak 1930’lu yılların yarış programlarına bakıldığında, bu sorunun önüne geçmek için birtakım girişimlerde bulunulduğu, Cumhuriyet Hükümetinin bu girişimlere bizzat önyak olduğu söylenebilir. Bu kapsamda öncelikle yarışlara katılacak olan atların söz konusu yıl içinde aldığı ikramiyelerin belirli bir miktarı aşmaması şartının bazı koşullarda aranması, atlar üzerine yüklenen çeşitli ağırlıklar ile düzenlenen handikap yarışlarında atların bireysel özelliklerine bağlı olarak yarışa katılan diğer atlar ile arasında çıkan eşitsizliğin kaldırılması, daha sonra ise İngiliz atlarının yarıştırmaması, yarışlara olan ilgiyi arttırmak üzere ilk yıllarda düzenlenen pehlivan güreşi, bisiklet yarışı, yumurta yarışı gibi çeşitli eğlencelerin tekrar yapılması sözü edilen çabaların somut örnekleri olarak görülebilir.

Yüksek Yarış ve Islah Encümeninin dışında Samsun idarecileri tarafından da bölgesel olarak at yetiştiriciliğini ve yarışçılığını canlandırmak üzere çeşitli çalışmalar yapıldığı söylenebilir. Samsun’da at yarışları ile ilgilenen kişilerden oluşan “Yarış ve Islah Komisyonu” adı altında bir komisyonun kurulması, sonbahar ve ilkbahar dönemi yarışları bünyesinde sadece il dâhilinde bulunan atların dâhil edildiği koşuların düzenlenmesi, büyük yarışlardan ayrı olarak Havza, Bafra, Terme, Vezirköprü, Lâdik gibi Samsun ilçelerinde bölgesel yarışların düzenlenmesi, sözü edilen çalışmaların göstergesi olarak düşünülebilir. İl Özel İdaresi tarafından Samsun’da devlet aygırlarından üretilen taylara yönelik düzenlenen yarışların, özellikle Samsun’da bulunan at yetiştiricilerini onura etmek ve il dahilinde gerçekleştirilen hayvan ıslahı ile ilgili çalışmaları teşvik etmek amacıyla yapıldığı ileri sürülebilir. Bu kapsamda, 31 Ekim 1937 tarihinde Samsun Özel İdaresi tarafından düzenlenen birinci ve ikinci koşulara sadece bir atın kaydolmasına rağmen bu hayvanların tek başına da olsa yarış alanında koşturularak ödüllerinin verilmesi bu çabanın bir sonucu niteliğindedir.

At ıslahı ve yetiştiriciliği ile ilgili çalışmaların geliştirilmesi için Samsun’da düzenlenen yarış ve sergilerin dışında hükümet tarafından getirilmiş olan aygırlardan tay

almak suretiyle cins atlar yetiştirildiği²³ belirlenmiştir. Bu faaliyetlerin sonuçlarının Cumhuriyet'in onuncu yılından itibaren görülmeye başlandığı söylenebilir. Konu ile ilgili olarak bu aygırlardan doğan tayların yarış ve sergilere katılması^{32,42,43,48}, hatta 4 Ekim 1936 günü düzenlenen sergide yer alan tay ve kısrakların hepsinin hükümet damızlık aygırlarından doğmuş veya doğurmuş olması⁴³, bu görüşü destekler niteliktedir. Yine 1930'lu yıllarda yarışlara olan ilginin azalması nedeniyle bizzat Başbakan İsmet İnönü tarafından yarış düzenlenen illerde at yetiştiricileri ve yarışçılıkla uğraşan kişilerle görüşmeler yapılması suretiyle yarışlarda görülen sorunların tespit edilmesi ve sonraki yarışlarda bu istişareler doğrultusunda düzenlemelerin yapılması, hükümet tarafından konuya verilen önemin bir göstergesi olduğu gibi, at yarışları ve yetiştiriciliği ile ilgili sorunların kaynağına inilerek çözülmeye çalışılması açısından da dikkat çekici bir girişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan düzenlemeler sonrasında yarışların daha kalabalık bir izleyici kitlesine sahip olması ve dolayısıyla hasılatın arttığının bildirilmesi bu girişimlerin Samsun at yarışları açısından başarılı olduğunu göstermektedir.

Samsun'da gelenek halini alan at yarışlarına ilişkin çalışmaların, yakın bölgelerin yanı sıra Türkiye geneline de de olumlu yansımaları olduğu, at ıslahı ve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmaların kendini gösterdiği söylenebilir. Bu kapsamda halk elinde bulunan damızlıklardan ıslah çalışmalarının yapılabilmesi ve iyi cins yavru alınabilmesini temin etmek için Özel İdareye bağlı "*Samsun Aygır Deposu*"nun 1938 yılında kurularak yaklaşık 11 yıl faaliyet göstermesi, daha sonra ise "*Karadeniz Aygır Deposu*"nun 1952 yılında aynı amaçla hizmete başlamasında (Türker, 1971) Samsun at yarışlarının etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Yine İkinci Dünya Savaşı sırasında görülen ekonomik ve siyasi sıkıntılara rağmen Samsun'da at yarışlarının düzenlenmesine devam edilmesi, bu çalışmaların başarısının ve yarışlara artan ilginin diğer bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

At yarışlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesine ilişkin gerek ülkesel gerekse bölgesel yürütülen çalışmalara rağmen Samsun'da şehircilik çalışmalarının artmasıyla yarışçılık ile ilgili faaliyetlerin sonlandırıldığı söylenebilir. Konu ile ilgili olarak Yılmaz (2012) tarafından Samsun-Ordu karayolunun işler hale getirilmesi, küçük sanayi sitelerinin kurulduğu bu alanda Garajlar ile Sebze ve Meyve Hâlinin inşa edilmesi gibi faktörler nedeniyle 1950'li yıllardan itibaren bu kesime ilginin arttığı, 1970'lerden sonra ise nüfus artışına paralel olarak kentsel gelişimin bu alana yayıldığı bildirilmesi, bu

görüşü doğrulamaktadır. Bununla birlikte, at yarışlarının yaklaşık 70 yıl süresince aralıklarla düzenlenmesinde, Hipodrom alanının tapu kaydında at yarışlarının yapılmasına ilişkin konulan şerhin yanı sıra bu alanın uzun yıllar yerleşim yeri olarak kullanılmamasının da etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim yarış alanının yanında bulunan Mert Irmağının uzun yıllar drene edilmemiş olması ve çevrenin yer yer göl ve bataklıklarla kaplı bulunması nedeniyle sivrisineklerin fazlalığı ve buna bağlı sıtma hastalığının kaynağını teşkil etmesinin, bu alana yerleşimi uzun süre engellediği bildirilmiştir (Yılmaz, 2012).



6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Samsun at yarışları, Osmanlı Devleti'nde düzenli yapılan ilk yarışlar arasında yer almış, 1899 yılında başlayan bu yarışlar için Mutasarrıf Hamdi Bey zamanında özel bir alan tahsis edilerek, seyir tribünü ve yarış alanı ile ilgili düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Osmanlı döneminde Samsun at yarışları, bu bölgede at yetiştiriciliğine gösterilen ilginin yanı sıra şehrin sosyal, ekonomik ve ticari hayatına da önemli bir hareketlilik ve canlılık getirmiş, özellikle yirminci yüzyılın başında at yarışlarından önce ve sonra düzenlenen ve her türlü yerli ürün ile hayvanların satış ve sergisinin yapıldığı pazar ve panayırların şehrin ekonomisine önemli bir katkı sağladığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, at yarışı ve beraberinde kurulan panayırlar, şehrin at yetiştiriciliği ve ıslahına ilişkin faaliyetlerini de olumlu etkilemiş, bu dönem özellikle "Canik atı" adı verilen yerli atların sergilenmesi ve satın alınması sonucunda diğer illere gönderilerek yaygınlaştırılması sağlanmış, bu atların yetiştiriciliği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra ülke genelinde olduğu gibi Samsun'da da yetiştiricilik faaliyetlerini geliştirmek üzere at yarışı ve sergilerinin desteklendiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Yüksek Yarış ve Islah Encümeni Samsun yarışlarını Samsun'da düzenlenen at yarışlarını 1928 yılında himayesi altına alması suretiyle Samsun atçılığının geliştirilmesi için çeşitli önlemler alınmış, bu yarışların daha ayrıntılı bir şekilde organize edilmesi ve uluslararası yarışçılık kurallarına uydurulması sağlanmıştır. Hükümet tarafından yürütülen bu çalışmaların at yetiştiriciliği ve ıslahının geliştirilmesine ilişkin sonuçlarını 1933 yılından itibaren verdiği, Samsun'da düzenlenen yarış ve sergilerin dışında hükümet tarafından getirilmiş olan aygırlardan tay almak suretiyle iyi cins atlar yetiştirildiği belirlenmiştir. Diğer yandan hükümet desteğiyle il bazında da at yarışçılığıyla ilgili çalışmalar başlatılmış, Samsun'da at yarışları ile ilgilenen kişilerden oluşan "Yarış ve Islah Komisyonu" adı altında bir komisyon kurulmuş, sadece il dâhilinde bulunan atların katılabildiği koşular düzenlenmiş ve il merkezi dışında Havza, Bafra, Terme, Vezirköprü, Lâdik gibi Samsun ilçelerinde at yarışları gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, kısa sürede gelenek haline gelen Samsun at yarışları başlangıcından itibaren gerek halkın gerekse hükümetin desteğiyle yaklaşık yetmiş yıl süresince aralıklarla devam etmiş ancak 1970'li yıllardan itibaren yarış alanının çevresinde artan kentsel gelişim çalışmaları nedeniyle at yarışlarına son verilmiştir.

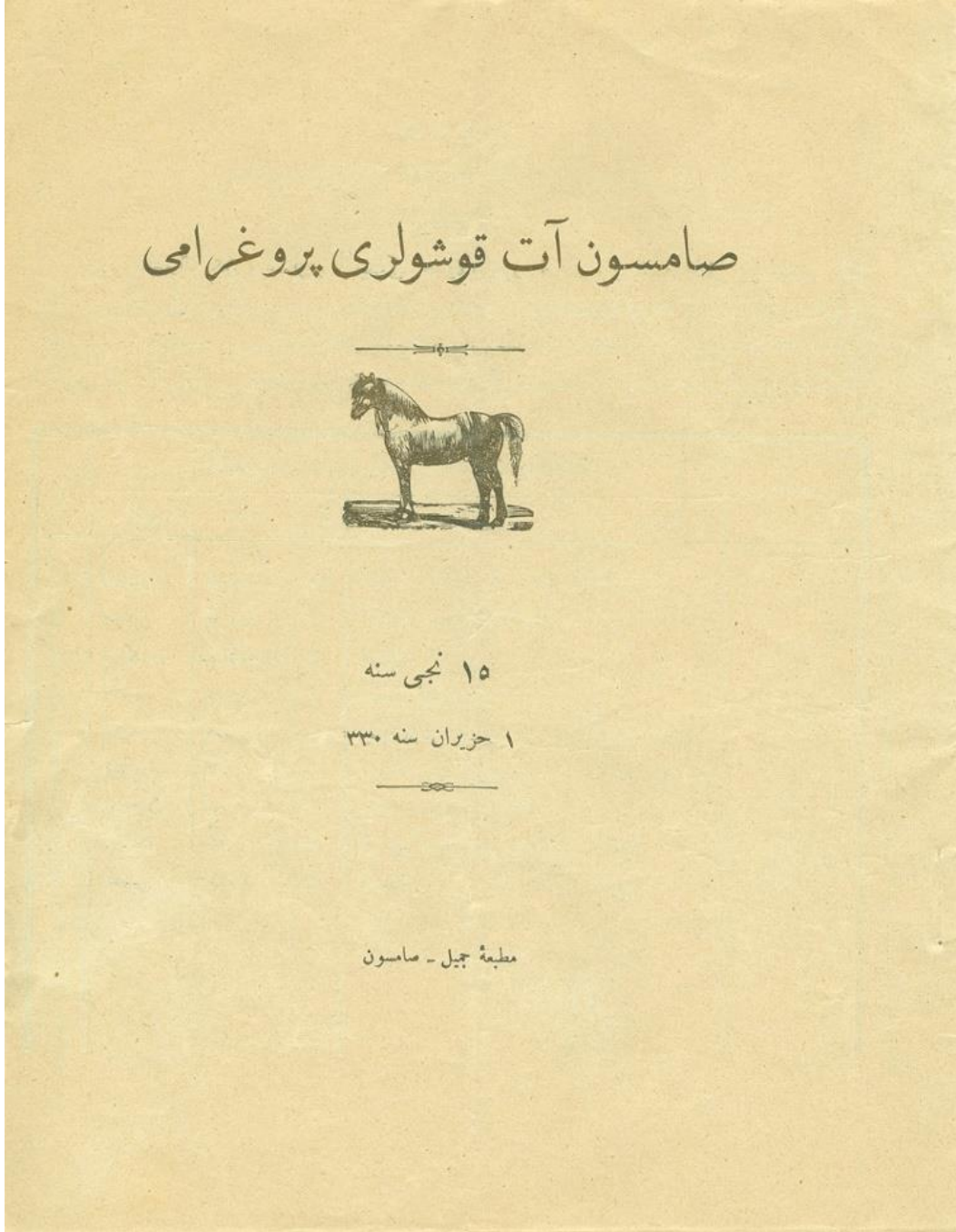
KAYNAKLAR

- Akson S. Sait Akson'un Yarışçılık Anıları. 1. Baskı, İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları.1971;14.
- Anonim. Binicilik. Spor Ansiklopedisi, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.2005;165-166.
- Anonim. Taht-ı Himaye-i Hazret-i Hilâfet-i Penahîde Islah-ı Nesl-i Feres ve Sipahi Ocağı Nizamnâmeleri, Tanin Matbaası, İstanbul, 1334-1918;1-15.
- Anonim. Türkiye'de at yarışları. Türkiye Jokey Kulübü 2010 kurum profili.2010;8-52.
- Bal R. Türk Kara Kuvvetlerinde süvari birlikleri (1920-1965). Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2006;16.
- Başagaç T. Türkiye'de iki dünya savaşı arasında veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık politikaları üzerinde araştırmalar. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2001;26-50.
- Dıgıroğlu F. 19. yüzyıl Karadeniz'inde yeni bir ticari merkez: Samsun. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Doktora Tezi, 2011;149.
- Diñer F, Yaşar A. Türklerde atçılık ve binicilik tarihi. 1. Ulusal Atçılık Sempozyumu, Konya, Sempozyum Kitabı, 1999;1-21.
- Diñer F, Yaşar A. Türklerde atçılık ve binicilik tarihi. Yeni Türkiye Dergisi (Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayıları), 2002; 8(45):312-328.
- Diñer F, Yaşar A. Osmanlı Döneminde atlı sporlar. Yeni Türkiye Dergisi (Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayıları), 2002; 10 (57): 616 – 624.
- Doru D, Melikoğlu Gölcü B. Türkiye'de at yarışlarına ilişkin dernekleşme faaliyetlerinin tarihsel gelişimi. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi,2018; 18 (1-2): 116 - 124.
- Dunlop RH, Williams DJ. Veterinary Medicine An Illustrated History. Mosby – Year Book Inc., Missouri, 1996;481.
- Erk N. Memleketimizde at yarışları ile ilgili ilk derneğin kuruluşu. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi 1962; 8(3-4): 32-36.
- İpek N. Kuruluşundan Bugüne Canik Sancak Merkezi Samsun Şehri. Yılmaz C (Editör), İlkçağdan Cumhuriyete Canik, 3. Baskı, Samsun, Canik Belediyesi Kültür Yayınları. 2012, 162-223.
- İpek N, Yılmaz C. Geçmişten Geleceğe Samsun Albümü I (Osmanlı Dönemi).Samsun, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. 1.Basım. 2011;137-141.

- Karapirim T. Cumhuriyet döneminde olimpik Türk biniciliğinin gelişimi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2009;6,-27.
- Kemer V. M. Lewis Clarck ,Jr. TJK'nın Sesi, 2018; 233:50.
- Kenger K. Yarışçının doğuşu. TJK'nın Sesi, 2010;127:53-55.
- Kısakürek FN. At'a Senfoni. 9. Baskı, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları. 2012;125-145
- Köstem R. Tarihsel Sürecinde Atçılığımızın Yapısı ve Yarışçılığımızın Oluşumu. 1. Baskı, İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları. 2000; 38 -134.
- Kuzucu K. İstanbul'un spor kültürüne tarihsel bakış. 1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi, 2016; 25: 10-12.
- Mümin A. At koşuları veya At Yarışları. İstanbul, İstanbul Matbaası, 1923;3.
- Sarısakal B. Samsun'da Unutulmayan Olaylar. 1. Baskı, Samsun, Samsun Büyükşehir Belediyesi. 2008; 61-63.
- Genç SV. Özgür A. Demokrat Parti dönemi hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetleri. Veteriner Hekim Derneği Dergisi, 2017;88 38-50.
- Sivaz AB. İttihat ve Terakki Partisi'nin beden eğitimi ve spor politikaları ve uygulamaları. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2006; 233-239.
- Türker HA. Türklerde Atçılık Dün – Bugün. 1. Baskı, İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları.1971;11-200.
- Ünver FA. Antik çağdan modern olimpiyatlara binicilik sporu ve Türk biniciliğinin olimpik gelişimi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2006; 10-29.
- Üyken N. Türkiye Jokey Kulübü Tarihçesi. 1. Baskı, İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü Yayınları. 2000; 11-230.
- Yaşar A, Menteş A, Dinçer F. Türk tarihinde at ve atlı sporlar. Spor Atı Cerrahisi Sempozyumu, Bursa, Tebliğler Kitabı, 1997; 1 -11.
- Yıldırım N. Constatinopolis Hipodromu. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2013;30-33-150.
- Yılmaz C. İlk Çağdan Cumhuriyete Canik, 3. Baskı, Samsun, Canik Belediyesi Yayınları. 2012; 19.
- Yücel E. İstanbul'un eski hipodrom alanı: hipodrom. 1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi, 2016; 25: 21-27.

EKLER

Ek 1. 14 Haziran 1914 Tarihli Samsun At Yarışları Programı



قومانڈا دس افف

اوپنچى ياريش

آلافراغه، ساعت ايکيده اجرا اولونه جقدر .

بومسابقه به اشتراك ايده جك حيوانات، دائره مخصوصه يي اوچ كره دور ايده جكدر . راكبلى كذلك نومرولو بياض فاسيله اکتسا ايده جكدر . بوقوشوده برنجى كله جك حيوان حاجنه (۱۵۰۰) غروش واينچى كله جك حيوان حاجنه ده برالتون ساعت اعطا اولونه جق و هرايكي حيوانك بوينه كوشدن ممول برر نشانه تقدير اصيلاجقدر .

ملاحظات	آت صاحبك		آتک			نومر
	ممکنى	اسمى	سنى	طولى	اسمى	
	ترمه	يونس افندى	۸	قىر	قىلان	۱
	قواق	اق على زاده حسبي افندى	۵	قىر	كوش برون	۲
	صامسون	حاجى حسن اوغلى محمد	۸	قىر	قىلان	۳
	بيوك اوپوچمه	يوسف افندى	۵	ال	دلبر	۴
	بافره	لميان اوغلى عمر افا	۷	طورى	التي قولاچ	۵
	بافره	هابل افندى	۸	ال	پريشان	۶
	بيوك اوپوچمه	محمود بك	۷	ال	كوش برون	۷
	لاديق	خورشيد اوغلى احمد افا	۷	قىر	اورقلى	۸
		لادىكلى يوسف افندى	۸	هوزر		۹

ایک یاریش

پلی حیوانلرینه مخصوص اولوب آفرانه، ساعت برده اجرا اولونه جقدر .

بو قوشویه اشتراك ایدن واسملری آئیده کی جدولده محرر اولان یرلی شهادتناملی حیوانانی ، ایکی بیك مترو محیطده کی قوشو دائره سنی بر دفعه دور ایده جقدر . حیوانانک را کبرنه بیاض رنگلی ونومرولی فایله اکسا اولونه جقدر . بومسابقه ده برنجی کله جک حیوانک صاحبنه ۷۵۰ ضروش وایکنجی حیوانک صاحبنه برطوب یرلی اپکلی قاش ویرله جک وهرایکی حیوانک بوینه کوشدن معول برر نشانه تقدیر تملیق ایدیله جقدر .

ملاحظات	آت صاحبک		آتک			سایر
	مملکتی	اسمی	سنی	طونی	اسمی	
		طورمن اوغلی حاجی علی	۱۰	طوری	دوهجی	۱
		آرانجی حسن افا	۷	طوری	شاهین	۲
		ملا محمد	۴	طوری قسراق	سوکلون	۳
		خطیب اوغلی نادر	۴	دمیر قیر	آدسنز	۴
	مجید اوزی	چاقیر اوغلی حسین	۶	دمیر قیر	دوهجی	۵
	دره لر قریه سی	صوفته اوغلی ابراهیم	۲	آل	بیلدیرم	۶
	»	چاقیر حسین اوغلی محمد	۳	قیر	سیمجون	۷
	قواق	اق علی اوغلی صبری افندی	۳	آل	ارسلان	۸
	بافره	اناسطاش	۶	طوری	آدسنز	۹

ایکینچی یاریش

برنجی یاریش کی برلی حیوانلریته مخصوصدر و الافرانقه ساعت بر بچقده، اجرا اولونه جقدر .

بو قوشویه اشتراک ایدم جک حیوانات ، دائره مخصوصه بی ایکی دفعه دور ایدم جکلردر . را کبلی بیاض رنگلی فایله اکتسا ایدم جک ونومرولری بولونه جقدر . بو قوشوده برنجی کله جک حیوان صاحبه ۱۰۰۰ غروش مکافات تقدیه وایکینچی کله جک حیوان صاحبه بر لئون ساعت اعط اولونه جق وهر ایکی حیوانک بو پنه کوشدن معمول بر نشانته تقدیر تعلیق ایدله جکدر .

ملاحظات	آت صاحبنک		آنک			ردیف
	مملکتی	اسمی	فی	مولی	اسمی	
	چهارشنبه	امیر حسین اوغلی مصطفی	۷	قیر قسراق	آدسبز	۱
	»	قوص قوص اوغلی محمد افا	۶	قیر	جیلان	۲
	صامسون	قوردال اوغلی محمد افا	۱۰	قیر	قولاقمنز	۳
	مجیداوزی	چاقیر حسین اوغلی عثمان	۱۰	آل	دلبر	۴
	دره لر	تیمور علی	۸	قیر	شاهین	۵
	توقاد	اسماعیل	۶	قولا	ادسز	۶
	صامسون	چاقیرلی علی	۸	طوری	ییلدیز	۷
	بافره	صفربک	۷	آل	مرجان	۸
		قره ابراهیم اوغلی محمود افا				۹

بشنجی و بیوک قوشو

آلافزانه ساعت اوچده باشلا بچقدر .

بوقوشویه اشتراك ایدن حیوانات، دائرة مخصوصه یی بش دفعه دور ایده جک و برنجی کلن حیوانک صاحینه (۶۰۰۰) و ایکنجی کله جک حیوانک صاحینه (۲۵۰۰) و اوچنجی کله جک حیوانک صاحینه ده (۱۰۰۰) غروش اعطا و برنجی چیقاجق حیوانک بوینه آلتوندن و ایکنجی ایله اوچنجی کله جک حیوانلرک بویندرینه کوشدن معمول بر نشانة تقدیر تعلیق اولونه جقدر .
شوقدر که اشبو اوچنجی اکر امیه تک اعطاسی ایکنجی حیوان صوگ دورینی بالاکال اشارت ایدلش اولان محله کلدیکی زمان اوچنجی حیوانک همه حال قرق مترودن دوزمه افا ده بولونمسی شرطدر .

ملاحظات	آتک صاحینک		آتک			نومبر
	مداکتی	اسمی	سنی	طونلی	اسمی	
		اماسیه	۱۰	قیر	کوسه	۱
۵ دوش		چهارشنبه	۹	مرجان قیر	مجدی	۲
		عزیز بک	۷	قیر	اورقعلی	۳
۱۲ دوش		سینوب	۸	آل	شاملی	۴
		چهارشنبه	۱۰	آل	ارسلان	۵
		»	۵	آل	شام	۶
		لادیق	۶	دمیر قیر	جیلان	۷
دوش		چهارشنبه	۱۰	قیر	جانیک	۸
طور در بیلر		لادیق	۱۱	قیر	دهتلی	۹
		سامسون	۸	طوری	جیحون	۱۰
		لادیق	۵	طوری	آدسز	۱۱
		مجید اوزی	۶	ال	جیحون	۱۲
		ترمه	۷	قیر	جیلان	۱۳
		بافره	۱۰	قیر	درویش	۱۴
						۱۵
						۱۶

پياده قوشوسى

آبريجه بر پياده واشتراك ايدن بولوندينى تقديرده ولوسپيد مسابقهسى ده مرتب اولوب پياده قوشوسنه اشتراك ايدنلر دائره مخصوصه بى بر كره دور ايدجك و برنجي چيقان كيمسه بر آلتون ساعت و ايكنجى كلن آدم يرلى بر طوپ ابيكلي قاش آلاچقدر ولوسپيد مسابقه سنده برنجي كلنه آلتون و ايكنجى كلنه كوش ساعت ويريله چكدر .

- ضمیمه
- ۱) كورهل اوغلى حسن
۲) مصطفى اوغلى سيف الله
۳) اوحدالدين
۴) اوگوست ياقرانيديس
۵) نهورويديس
۶) بالطهجي اوغلى ميخال
- دقيقه كيمسه
بى كوش



تصحیح و اعلان

۳ دورہ ملی اوچنچی یاریشک برنجی مکافاتی (۱۵۰۰) ودرت دورہ ملی ۴نجی یاریشک برنجی مکافاتی (۲۵۰۰) غروش اولدینی خالدہ اولجہ نشر اولونان اعلاننامہ سہوآ برنجیسی (۱۰۰۰) وایکنجیسی (۲۰۰۰) غروش اولارق کوسترلمش اولدیندن و حال بوکہ مکافاتلرک (۱۵۰۰) و (۲۵۰۰) غروش اولوق اوزره اعطاسی مقرر بولوندیندن تصحیح و اعلان کیفیت اولنور .

(Samsun Yerel Tarih ve Kültür Derneği Koleksiyonu)

Ek 2. Samsun At Yarışlarından Çeşitli Görşeller



Yarış alanında 12 Mayıs 1933 tarihinde yapılan Gençlik ve Spor Bayramı provalarından bir görüntü (Nevzat Uslu Koleksiyonu)



Samsun at yarışlarından bir fotoğraf (Nevzat Uslu Koleksiyonu)

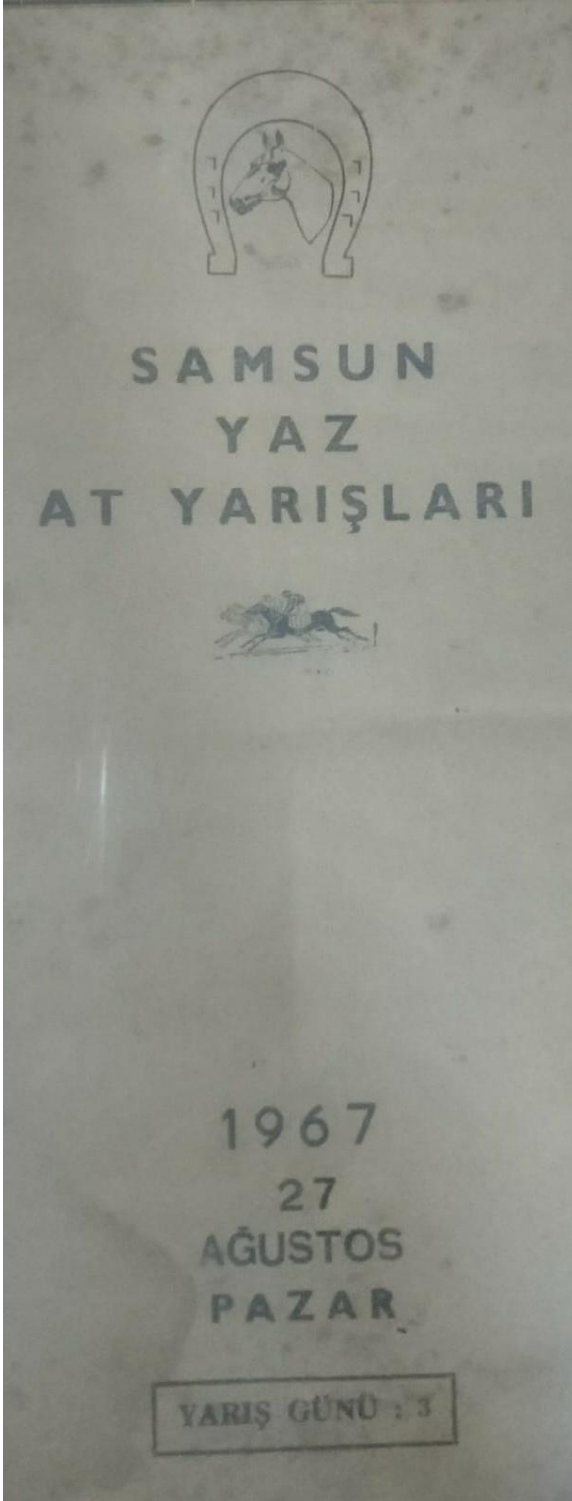


Samsun at yarışlarından bir fotoğraf (Kenan Hazneci Koleksiyonu)



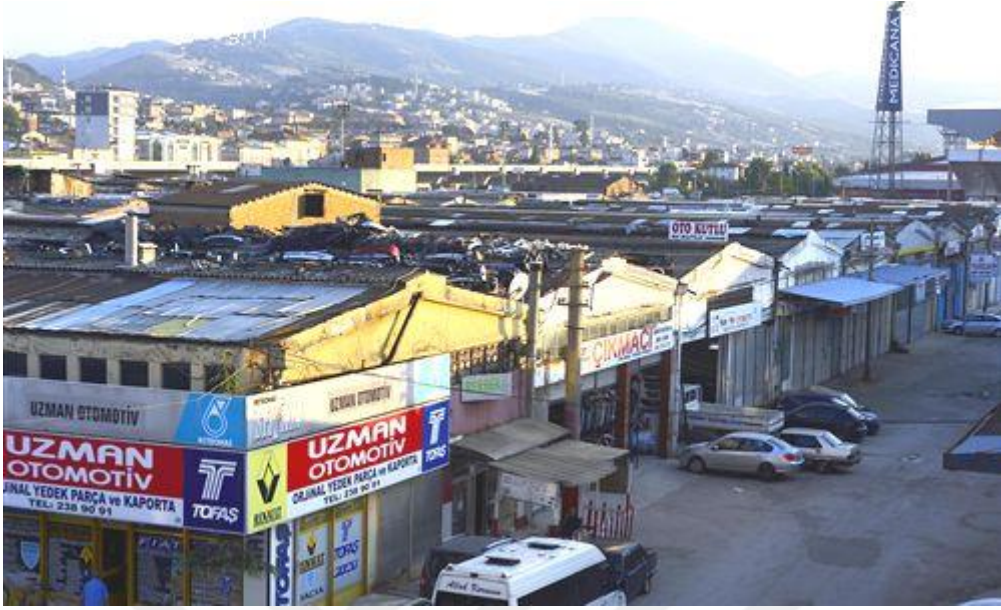
Samsun yarış alanından 1960'lı yıllara ait bir fotoğraf (Mustafa Atalay Koleksiyonu)

Ek 3. 1967 Samsun Yaz Yarışlarına Ait Program Kapağı



(Ahmet Ayverdi Koleksiyonu)

Ek 4. Samsun Yarış Alanının 2019 Yılına Ait Görselleri



ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Duhan DORU

Doğum Yeri: Samsun

Doğum Tarihi: 27.09.1988

Medeni Hali: Bekar

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl): Anadolu Üniversitesi, Kamu Yönetimi 2013

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl: Samsun Büyükşehir Belediyesi Atlı Spor Tesisleri

2009-2010, Marmara Üniversitesi 2010- 2013, Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2013

E-posta: vettduhandoru@hotmail.com